

Utfordringsdokument 2017

Utviklingstrekk og statistikk

Oversikt folkehelse

Økonomiske perspektiver

Vestvågøy kommune

Innhold

Rådmannens innledning	3
0: Befolkning	5
1: Klima og energi	12
3. Samferdsel og infrastruktur.....	18
4: Verdiskapning og næringsutvikling	23
6 a) Oppvekst (Helse, livskvalitet og oppvekstmiljø).....	27
6 b) Folkehelse, velferd og omsorg (Helse, livskvalitet og oppvekstmiljø)	34
6 c) Kultur, Idrett og frivillighet (Helse, livskvalitet og oppvekstmiljø)	44
6 d) Samfunnssikkerhet og beredskap (Helse, livskvalitet og oppvekstmiljø)	45
7: Kommuneorganisasjon	49
9: Budsjett og økonomiplan	56

Rådmannens innledning

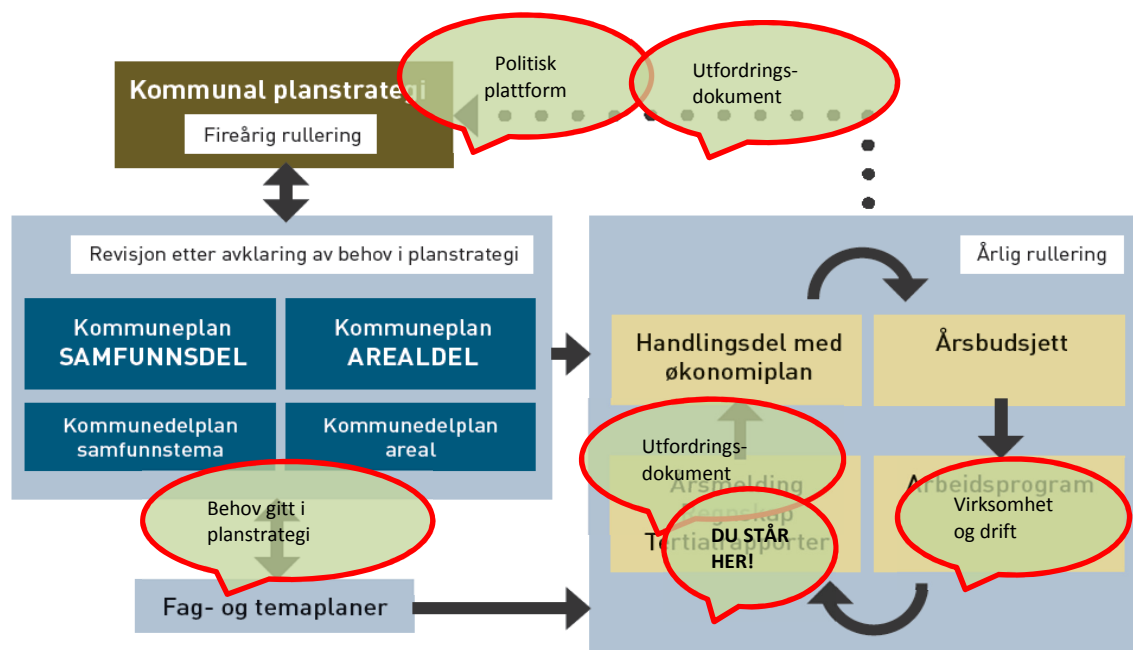
Vestvågøy kommune står overfor store utfordringer og muligheter i framtida. Det handler om å bidra til en god utvikling av lokalsamfunnet. Det handler om å se muligheter, og bidra til å legge til rette for nyskaping. Det handler om å møte den demografiske utviklingen og innbyggernes behov for velferdstjenester. Og det handler om å være en attraktiv kommune å bo og jobbe i.

Hvorfor Utfordringsdokument?

Plan- og bygningsloven pålegger kommunene i begynnelsen av valgperioden å utarbeide en planstrategi. Mange kommuner velger å utarbeide et utfordringsdokument i forkant av valget, slik at både valgkamp og partiprogrammer har et felles, kunnskapsbasert utgangspunkt. Her legger en fram utfordringer innenfor ulike områder, men uten å foreslå strategier, mål eller tiltak.

Folkehelseloven pålegger kommunene å utarbeide en oversikt over helsetilstanden i befolkningen og positive og negative faktorer som påvirker helse. Dokumentet skal revideres hvert 4. år og oppdateres årlig. Forskriften til folkehelseloven krever at oversikten skal omfatte opplysninger om og vurdering av a) befolkningssammensetning, b) oppvekst- og levekårsforhold, c) fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø, d) skader og ulykker, e) Helserelatert atferd og f) helsetilstand.

Ut fra dette ønsker rådmannen å utarbeide et felles dokument, som rulleres årlig, og legges fram i mai måned. Det vil da markere oppstart på prosessen med handlingsplan, økonomiplan og budsjett (Styringsdokumentet). Hvert 4. år så kan dette også markere starten på valgkampen, og deretter på arbeid med planstrategi og revidering av kommuneplanen.

“Årshjulet” og “fireårshjulet”

Skjematisk framstilling av “fireårshjulet” og “årshjulet” i det kommunale plan-systemet. Kilde: T-1494

Utfordringsdokumentet vil være administrasjonens verktøy for å bringe oversikt og kunnskap til kommunestyret. Det vil kunne korte ned avstand og styrke båndet mellom kommunestyret som eier og driver i forhold til avdelingene og ansatte. (?)

Hva inneholder Utfordringsdokumentet?

Første del beskriver befolkningsutvikling, både bakover i tid, og framskrivninger. Også viktige utviklingstrekk i befolkningen gjennomgås. Dette danner et bakteppe for mange av utfordringene som presenteres.

Videre deles dokumentet etter fokusområdene i handlingsplanen (Styringsdokumentet). På hvert fokusområde beskrives hovedmål (fra handlingsplanen), det beskrives utviklingstrekk, og en setter opp noen større utfordringer. En har i dette forsøkt å ha fokus utenfor kommuneorganisasjonen, og ha et videre perspektiv på mer samfunnsmessige utfordringer.

Der det finnes tall har en forsøkt å underbygge utviklingstrekk med statistikk. Som standard brukes statistikk fra de 5 siste årene. Der ikke annet er angitt er det brukt SSB sin KOSTRA-database, der en sammenlikner med gruppe 11 («sammenliknbare kommuner»), og Norge ex Oslo. En har i liten grad brukt utgiftstall fra KOSTRA, men mere tall på tjenesteproduksjon (dekningsgrader mv). En må imidlertid være klar over at det er svakheter med statistikken. For å unngå feiltolkninger kreves det at en setter seg godt inn i hva statistikken faktisk kan si noe om før man tar den i bruk.

I mange sammenhenger kan statistikk gi en god pekepinn på i hvilken retning samfunnets utvikles, men den vil aldri gi et helhetlig bilde av virkeligheten. Her må vi spe på med lokal kunnskap om ulike forhold i Vestvågøysamfunnet. Det er viktig at kommuneorganisasjonen og lokalsamfunnet drøfter hva som er forutsetningene for en god framtidig utvikling – i stedet for ensidig fokus på ressursbruk.

Mot slutten ser nærmere på utfordringer innen kommuneorganisasjonen, da særlig evnen til å rekruttere, utvikle og beholde medarbeidere, og evnen til utvikling og nyskaping. Det er også et kapittel som beskriver økonomiske utfordringer i et mer langsiktig perspektiv, på bakgrunn av kommuneproposisjonen som kom i begynnelsen av mai

.

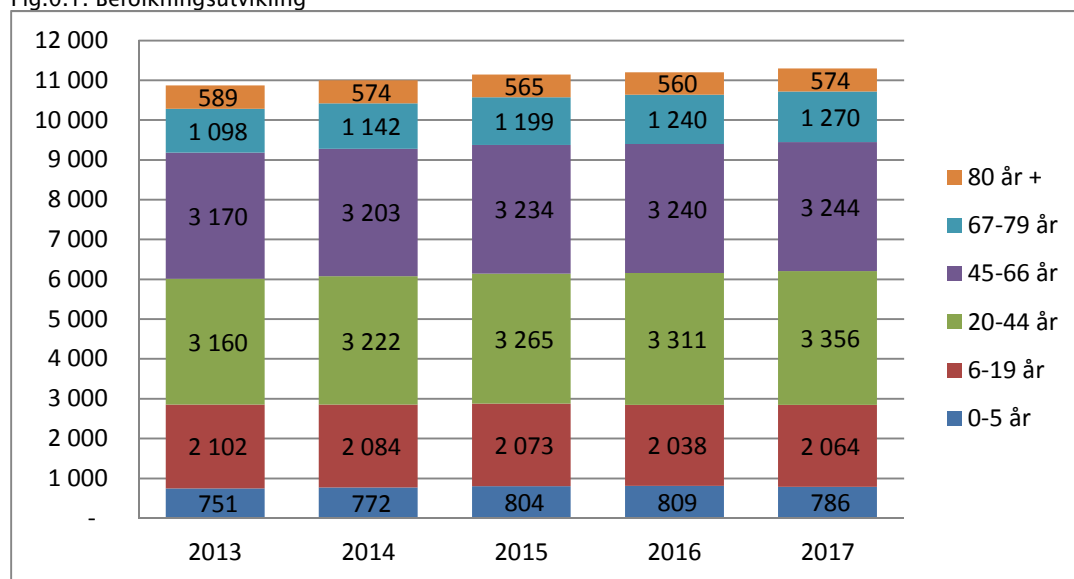
0: Befolkning

Kunnskap om befolknings sammensetninger og utviklingen av denne danner grunnlaget for planlegging av fremtidens tjenestebehov og hvilke hensyn som eller bør ivaretas. Denne kunnskapen ligger til grunn for å forstå folkehelseutfordringer og er et utgangspunkt for å vurdere muligheter og utfordringer i framtiden.

Befolkningsutvikling

Vestvågøy har hatt en relativt stabil utvikling i befolkningen de siste 5 år. Samlet befolkning har økt svakt (med 424 personer), og det har vært relativt stabil sammensetning av de ulike aldersgruppene i perioden.

Fig.0.1. Befolkningsutvikling

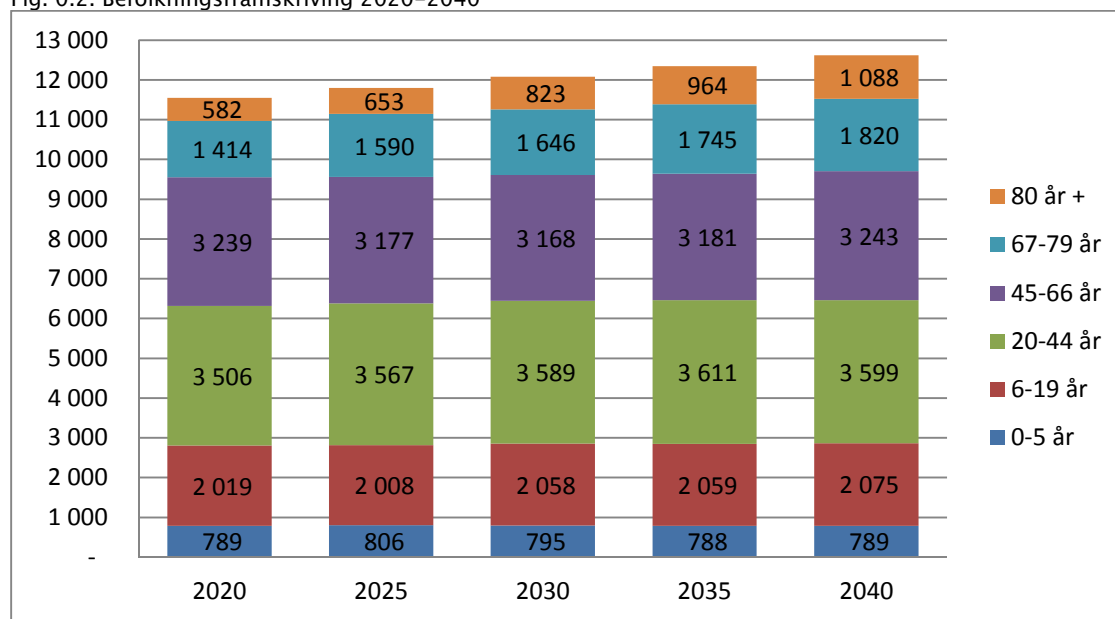
Befolkningsframskriving

Befolkningsframskrivinger er et nyttig verktøy i planleggingen for framtidige behov. Det er umulig å forutsi den framtidige utviklingen helt nøyaktig. Flytting, fruktbarhet, dødelighet og innvandring er usikkerhetskilder når en lager prognoser.

Prognose utarbeidet av SSB (fig.0.2 neste side) viser følgende:

- Antallet barn og ungdom har vært relativt stabilt de siste årene, og ser ut til å holde seg stabilt fram mot 2040.
- Antallet unge voksne (20–44 år) stiger noe, men vil holde seg stabilt fra 2020. Antallet voksne i (45–66 år) holder seg stabilt.
- Antallet «yngre eldre» (67–79 år) øker med 43% fra 2017 til 2040, mens gruppen «eldre eldre» (80 år og over) øker med 90% fra 2017 til 2040.

Fig. 0.2. Befolkningsframskriving 2020–2040

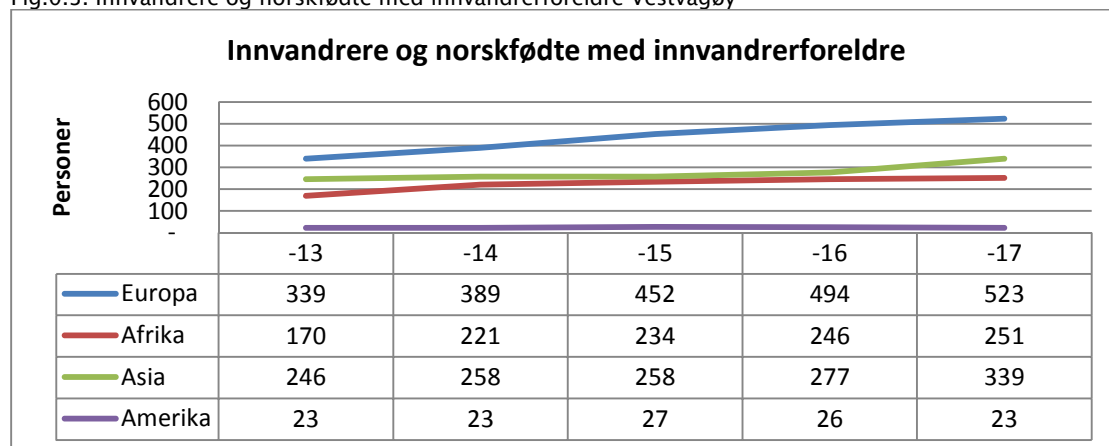

Kilde: SSB. Prognose etter alternativ MMMM (middels fruktbarhet, middels levealder, middels innenlandsk flytting og middels innvandring)

Innvandrere

Innvandrere kan potensielt være utsatte grupper. Vi trenger å ta godt nok imot både de som kan gå rett ut i arbeidsliv og de som trenger mer hjelp. Uansett vet vi at den største utfordringen for arbeid og sosialt liv er språk. Innvandrere og barn og voksne med flyktninge-bakgrunn har mer psykiske helseplager enn etnisk norske og færre oppgir å ha god helse enn etnisk norske. Det er store helsemessige forskjeller mellom ulike innvandrergupper i Norge (FHI 2014).

Fig.0.3. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre Vestvågøy

Kilde: Folkehelseinstituttet, Kommunehelse statistikkbank.

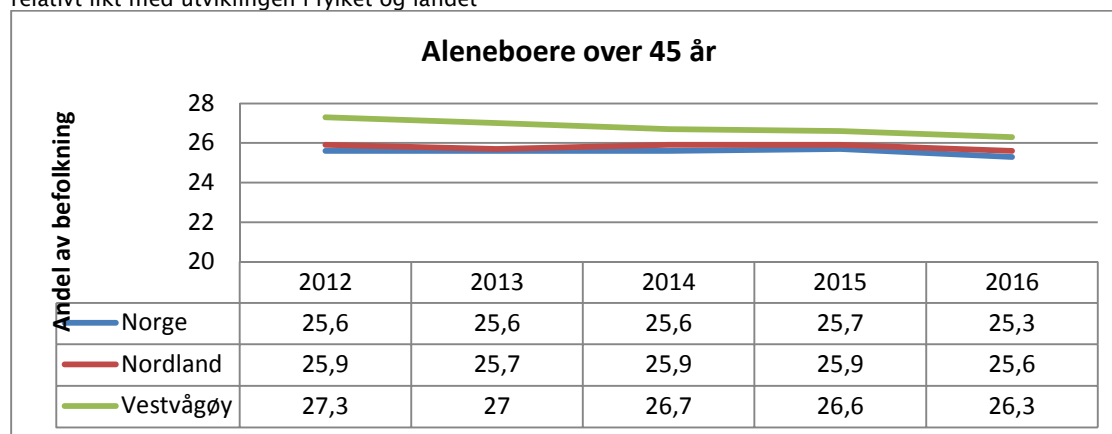
Antall innvandrere (inkludert barn født av innvandrerforeldre) har økt betydelig i kommunen de siste årene (fra 778 i 2013 til 1.136 i 2017). Den største økningen er fra Europa (ex Tyrkia), men også Asia (inkl Tyrkia) og Afrika har økt.

Fra 2013 til 2017 økte den samlede befolkningen i kommunen med 424 personer, mens antallet innvandrere økte med 358 personer. En ser altså at hovedårsaken til en stabil eller liten økning i befolkningsutvikling er innvandring/innflyttere og at hoveddelen kommer fra Europa.

Aleneboere

Aleneboende antas å være en utsatt gruppe, både økonomisk, helsemessig og sosialt. Blant aleneboende i alle aldersgrupper er det en høyere andel som sliter med psykiske plager sammenlignet med de som ikke bor alene. Aleneboende som gruppe har en høyere uføregrad og er oftere uførepensjonert enn de som ikke er aleneboende. Sammenlignet med de som bor sammen med noen, har de som er langvarig aleneboende hatt en mer uheldig utvikling i dødelighet. Det foreligger en høyere grad av helseproblemer blant kvinner og personer midtveis i livet som bor alene sammenlignet med andre.

Fig.0.4. Aleneboere – En ser at 26,3 % av innbyggerne i gruppa 45 år+ i kommunen er aleneboere, dette er relativt likt med utviklingen i fylket og landet

Kilde: Folkehelseinstituttet, Kommunehelse statistikkbank

Forventet levealder

Når man sammenlikner grupper i samfunnet, finner man systematiske forskjeller i helse. Jo høyere utdanning og inntekt en gruppe har, jo høyere andel av gruppens «medlemmer» har god helse. Dette kalles sosiale helseforskjeller eller sosial ulikhet i helse. Helse blir bedre for hvert trinn på den sosioøkonomiske stigen. Jo lengre utdanningen er, desto bedre er helse. Det samme gjelder inntekt. Ikke bare har de nest fattigste bedre helse enn de aller fattigste, vi ser også at de aller rikeste i gjennomsnitt har litt bedre helse enn de nest rikeste.

De sosiale helseforskjellene gjelder ikke kun for forventet levealder, men for nesten alle sykdommer, skader og plager. Vi ser forskjellene i alle aldersgrupper. De innebærer mange tapte arbeidsdager og leveår med god helse og livskvalitet. Sosiale helseforskjeller er urettferdige og representerer et tap for både enkeltmennesker, familier og samfunnet. Befolkningens totale helsepotensiale utnyttes ikke fullt ut (FHI 2016).

Tab.0.1. Utvikling av levealder ift utdanningsnivå

År	Utdanningsnivå	1996–2010	1997–2011	1998–2012	1999–2013	2000–2014
Norge	Grunnskole	78,11	78,23	78,34	78,45	78,59
	Videregående	81,45	81,61	81,78	81,94	82,09
	Universitet/høyskole	84,04	84,27	84,47	84,62	84,82
Nordland	Grunnskole	78,90	79,00	79,09	79,19	79,30
	Videregående	81,50	81,66	81,80	81,95	82,15
	Universitet/høyskole	83,64	83,89	84,15	84,20	84,32
Vestvågøy	Grunnskole	79,33	79,47	79,45	79,59	79,58
	Videregående	81,57	81,52	82,10	82,31	82,54
	Universitet/høyskole	83,31	83,83	84,60	84,35	85,01

Kilde: Folkehelseinstituttet, KommuneHelse statistikkbank

Ikke uventet lever de med høyere utdanning lengst i kommunen. Alle utdanningsnivå lever litt lengre i snitt i kommunen vår sammenliknet med fylket og landet ellers. Tabell 2 viser snittet for levealder etter utdanningsnivå fordel på menn og kvinner i VVK i perioden 2000–2014. En ser at kvinner i kommunen lever i snitt lengre enn menn innenfor alle utdanningsnivå. Det er størst forskjell i forventet levealder mellom kjønn i gruppen med høyere utdanning. Det er over 10 års forskjell i forventet levealder mellom menn med grunnskoleutdanning og kvinner med høyere utdanning i kommunen.

Tab.0.2. Gjennomsnittlig levealder ift utdanningsnivå

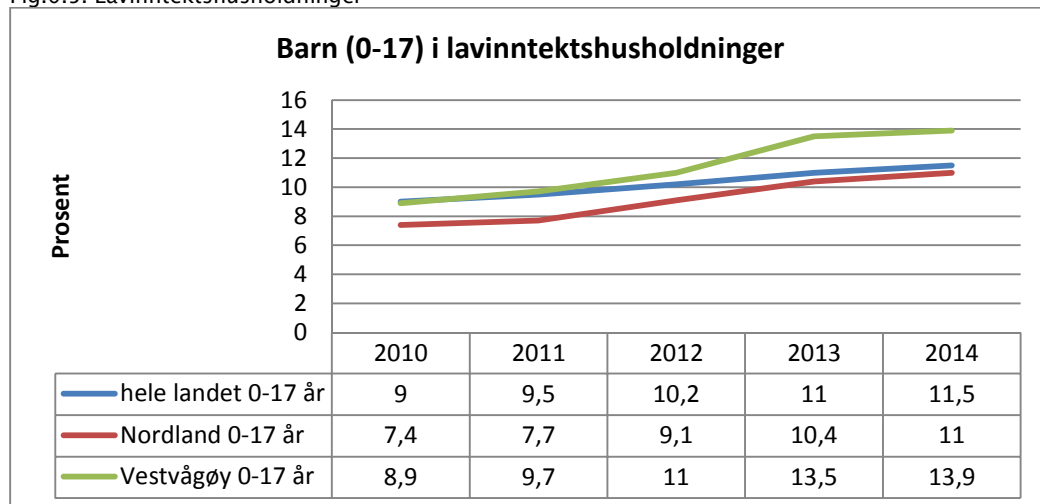
Levealder etter kjønn og utdanningsnivå	Menn	Kvinner
Grunnskole	76,96	82,20
Videregående	80,18	84,91
Universitet eller høyskole	82,56	87,46

Kilde: Folkehelseinstituttet, KommuneHelse statistikkbank

Inntektsnivå

Inntekt og økonomi er grunnleggende påvirkningsfaktorer for helse, og forskning viser at tydelig sammenheng mellom inntektsnivå og helsetilstand. I denne statistikken brukes den vanligste måten å måle fattigdom på i Norge, nemlig prosentandel innbyggere som bor i husholdninger der inntekten er under 60 % av nasjonal medianinntekt (etter skatt). Denne lavinntektsgrensen kalles EU60.

Fig.0.5. Lavinntektshusholdninger

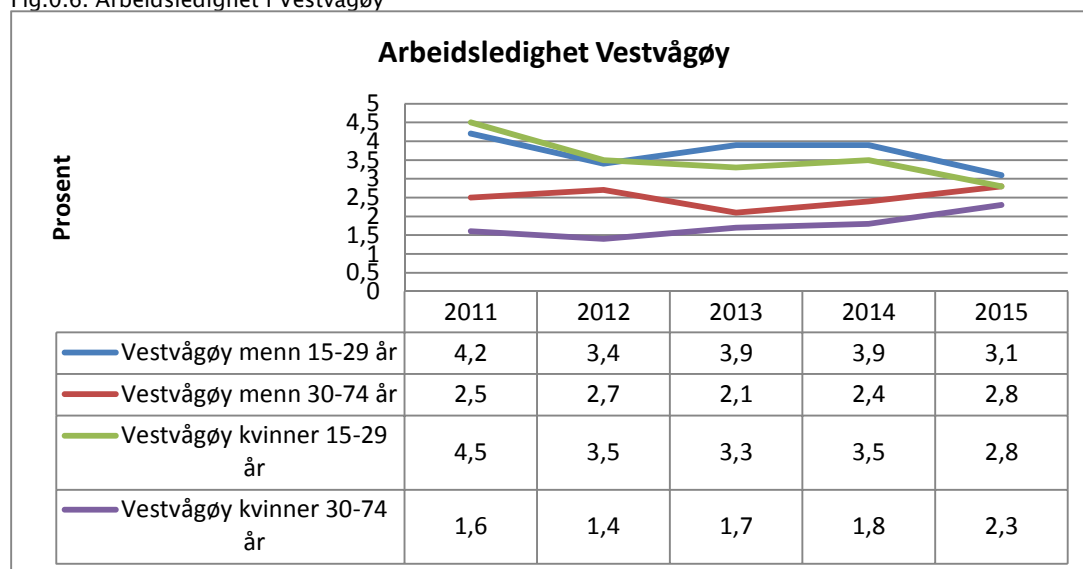
Kilde: Folkehelseinstituttet, KommuneHelse statistikkbank

Det framgår her at 13,9 % av barna mellom 0–17 år i kommunen vår vokser opp i lavinntektshusholdninger. Dette er noe høyere enn i fylket og landet ellers. Andelen barn som vokser opp i lavinntektshusholdninger har økt relativt mye i perioden 2010–2014. Fra 8,9 % i 2010 til nesten 14 % i 2014.

Arbeidsledighet

Arbeidsledige antas å være en utsatt gruppe både økonomisk, helsemessig og sosialt. Personer som står utenfor arbeidsliv og skole har oftere dårligere psykisk helse og mer usunne levevaner enn personer som er i arbeid. Arbeidsledigheten er noe høyere blant menn enn kvinner, og høyest blant unge voksne. VVK ligger litt høyere arbeidsledighet sammenliknet med fylket og landet. I denne figuren har vi valgt og kun å ta med tall for kommunen, fordelt på alder og kjønn.

Fig.0.6. Arbeidsledighet i Vestvågøy

Kilde: Folkehelseinstituttet, Kommunehelse statistikkbank

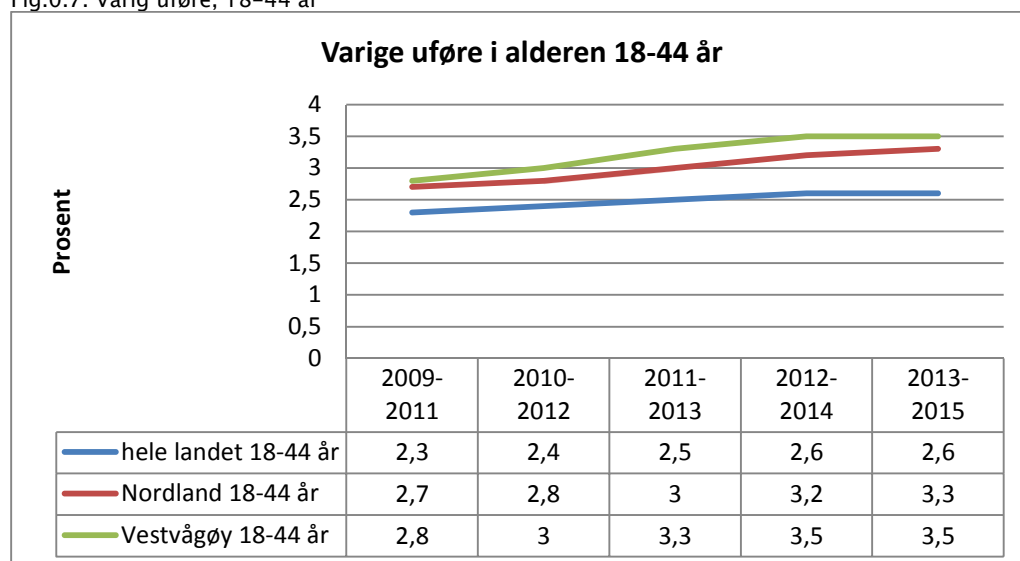
Andelen unge arbeidsledige har lenge vært høyere enn resten av befolkningen i arbeidsfør alder i kommunen, men er nå på vei ned for begge kjønn. Arbeidsledigheten i aldergruppa 30–74 øker for begge kjønn. Arbeidsledigheten er også i VVK høyere blant menn enn blant kvinner

Uføretrygdede

Arbeid gir tilgang til viktige helsefremmende ressurser som sosiale relasjoner, identitet, personlig vekst, og økonomisk trygghet. Høy sysselsetting der også personer med redusert arbeidsevne har et arbeid å gå til, vil være positivt for folkehelsen. Gruppen som mottar uføreytelser er en utsatt gruppe helsemessig (fysisk og psykisk) og materielt. Hvor mange som mottar uføreytelser er en indikator på helsetilstand, men må ses i sammenheng med næringslivet, utdanningsnivået og jobbtilbudet i kommunen.

Grupper som står utenfor arbeidsliv og skole har oftere dårligere psykisk helse og mer usunne levevaner enn de som er i arbeid. De siste ti årene har andelen som får sykemelding og uføretrygd vært høyere i Norge enn i andre OECD-land. Økte helseproblemer i befolkningen kan ikke forklare dette. Årsakene til sykefravær og uførepensjon er vanskelige å fastslå. Ofte er de sammensatte, og forhold som usikker arbeidssituasjon, nedbemanning og livsstilsfaktorer kan påvirke sykefraværet og andelen som søker om uføreytelser. Flertallet av sykemeldinger og langvarige trygdestønader gis for muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser som angst og depresjon.

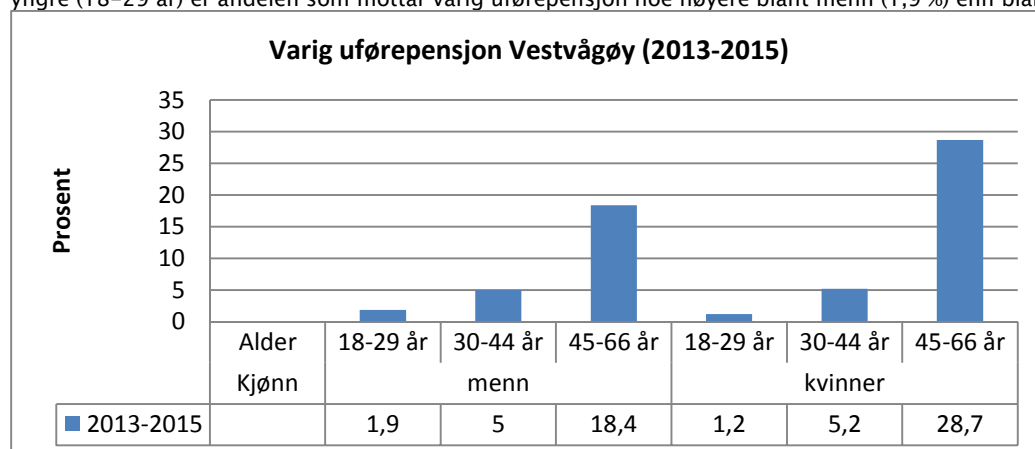
Fig.0.7. Varig uføre, 18–44 år

Kilde: Folkehelseinstituttet, KommuneHelse statistikkbank

I aldersgruppa 18–44 år er andelen som mottar varig uførepensjon høyere i VVK enn i fylket og landet ellers. Den generelle trenden er at andelen har økt i perioden 2009–2015. Ser en på siste periode (2013–2015) så fordeler den seg slik på aldersgrupper i kommunen:

Fig.0.8. Varig uførepensjon, Høyeste andelen uføre i VVK er i gruppen kvinner (MENN?) 45–66 år (28,7 %). Blant de yngre (18–29 år) er andelen som mottar varig uførepensjon noe høyere blant menn (1,9 %) enn blant kvinner (1,2 %)

Kilde: Folkehelseinstituttet, KommuneHelse statistikkbank

Folkehelseprofil

Nasjonalt folkehelseinstitutt utarbeider hvert år folkehelseprofiler til alle kommunene. Disse profilene inneholder fortolket statistikk på kommunenivå. Profilene viser hovedtrekk i kommunens folkehelse, nøkkeltall for folkehelse sammenlignet med landsgjennomsnittet, og et kommunebarometer som peker på hovedutfordringer for kommunen. På noen områder har landet som helhet utfordringer og det understrekes at selv om kommunen ligger bedre an enn landsgjennomsnittet på et område, kan det likevel innebære en viktig folkehelseutfordring for kommunen (landsnivået representerer ikke nødvendigvis et ønsket nivå). Folkehelseprofilen for 2017 fokuserer på antibiotikaresistente bakterier, Profilen for Vestvågøy kommune 2017 finner du her:

<https://khp.fhi.no/PDFVindu.aspx?Nr=1860&sp=1&PDFAAr=2017>

Oppsummert befolkning:

- Antallet barn og ungdom har vært relativt stabilt de siste årene, og ser ut til å holde seg stabilt fram mot 2040
- Antallet unge voksne (20–44 år) stiger noe, men vil holde seg stabilt fra 2020. Antallet voksne i (45–66 år) holder seg stabilt
- Antallet «yngre eldre» (67–79 år) øker med 43 % fra 2017 til 2040, mens gruppen «eldre eldre» (80 år og over) øker med 90% fra 2017 til 2040.
- 26,3 % av innbyggerne i gruppa 45 år+ i kommunen er aleneboere, dette er relativt likt med utviklingen i fylket og landet
- Innbyggere i Vestvågøy har litt høyere levealder sammenliknet med fylket og landet ellers. De med høyere utdanning lever lengst i kommunen
- Kvinner i kommunen lever i snitt lengre enn menn innenfor alle utdanningsnivå. Det er over 10 års forskjell i forventet levealder mellom menn med grunnskoleutdanning og kvinner med høyere utdanning i kommunen
- 13, 9 % av barna mellom 0–17 år i kommunen vår vokser opp i lavinntektshusholdninger. Dette er noe høyere enn i fylket og landet ellers. Andelen barn som vokser opp i lavinntekts-husholdninger har økt
- Andelen unge arbeidsledige har lenge vært høyere enn resten av befolkningen i arbeidsfør alder i kommunen, men er nå på vei ned for begge kjønn. Arbeidsledigheten i aldergruppa 30–74 øker for begge kjønn. Arbeidsledigheten er også i VVK høyere blant menn enn blant kvinner
- I aldersgruppa 18–44 år er andelen som mottar varig uførepensjon høyere i VVK enn i fylket og landet ellers. Den generelle trenden er at andelen har økt i perioden 2009–2015.

1: Klima og energi

Hovedmål

Hvordan skal vi sikre og utvikle langsiktig og bærekraftig energiforsyning og klimavennlig adferd for kommuneorganisasjonen og Vestvågøys befolkning?

Klimaendringer

Klimaendringer er en langsiktig utfordring som vil påvirke kommunen bredt. Det vil stilles større krav til arealdisponering og riktig bruk av virksomhetsområder. En rekke sektorer vil utfordres gjennom endrede rammevilkår og betingelser. For å sikre at kommunene er tilpasset et endret klima er helhetlig planlegging viktig. Her står kommuneplanens samfunnsdel sentralt. I arbeidet med samfunnsdelen skal kommunene vektlegge viktige langsiktige utfordringer for samfunnsutviklingen og beskrive strategiske valg. Hensynet til klimaendringer og mulige konsekvenser for kommunen, vil være naturlig å vurdere her. Planen skal også synliggjøre utfordringer, mål og strategier for kommunen som organisasjon, for sektorer og utvalgte målgrupper.

Klimaprofil

Klimaprofilen viser mulige konsekvenser av klimaendringer. Det vil være naturlig å bruke kommuneplanens samfunnsdel til å si noe om hvordan kommunen vil bidra til å nå det nasjonale målet om et samfunn som er tilpasset klimaendringene. Regjeringen sier i St. prop 1 (2015–2016):

Nasjonale mål:

- *Samfunnet skal forberedes på og tilpasses klimaendringene*

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging:

- *Regjeringen forventer at fylkene og kommunene tar hensyn til klimaendringer, risiko og sårbarhet i sin samfunns- og arealplanlegging, og i byggesaksbehandling. Kommunene sikrer at det utarbeides risiko- og sårbarhetsanalyser for utbyggingsplaner, som gir et godt kunnskapsgrunnlag for å forebygge og redusere aktuelle risiko- og sårbarhetsforhold. Det tas særlig hensyn til farer for naturen og eksisterende og fremtidige klimaendringer.*

Havnivåendring

Hvordan havnivåendringen blir, avhenger av hvor stort utslipp av klimagasser vi kommer til å ha fremover. Ulike utslippsscenarioer for klimagasser er beskrevet i den femte hovedrapporten til FNs klimapanel (IPCC), og tre av disse er vurdert her:

- RCP 2.6 innebærer drastiske utslippskutt allerede fra 2020
- RCP 4.5 innebærer små endringer av utslipp fram til 2050 og deretter utslippskutt
- RCP 8.5 innebærer at utslippene av klimagasser fortsetter å øke

Tabellen 1.1. Presenterer framskrivninger for framtidig havnivå for årene fram til 2100 sammenlignet med perioden 1996–2005. Tabellen viser framskrivingenes middelerverdi samt nedre og øvre grense for det sannsynlige intervallet for havnivåendringene.

Modellert økning Leknes	2041–2060	2081–2100	2100
Lavt utslipp (RCP 2.6)	16 cm (2 – 30 cm)	24 cm (–3 – 50 cm)	26 cm (–3 – 56 cm)
Redusert utslipp (RCP 4.5)	16 cm (3 – 30 cm)	31 cm (4 – 58 cm)	33 cm (3 – 64 cm)
Høyt utslipp (RCP 8.5)	20 cm (6 – 34 cm)	46 cm (15 – 79 cm)	52 cm (17 – 89 cm)

Kilde: Kartverket. Basert på rapporten «Sea Level Change for Norway – Past and Present Observations and Projections to 2100», bestilt av Miljødirektoratet.

Havnivåstigningen kan føre til at stormflo og bølger strekker seg lenger inn på land, enn hva som er tilfelle i dag. Dette kan føre til skader på bebyggelse, kaikanter og infrastruktur på grunn av bølgegang og oversvømmelse i områder hvor en i dag ikke har registrert skader.

- Stormflo er en ekstraordinær høy vannstand som skyldes været, altså lavt lufttrykk og vind som stuver opp vann mot land. Dersom stormflo sammenfaller med springflo, kan vannstanden bli svært høy
- Springflo oppstår når tyngdekraftene fra måne og sol virker sammen, enten ved fullmåne eller nymåne.
- Et høyere havnivå kan føre til endret bølgegang, at havet beveger seg på en annen måte enn hva vi har sett de siste 100 år. Tiltak i sjø, som fyllinger, kan være en forsterkende faktor.

Tabell 1.2. Klimaprofil for Nordland fylke viser oss forventede endringer i Nordland fra perioden 1971–2000 til perioden 2071–2100, i forhold til klima, hydrologiske forhold og naturfarer som kan ha betydning for samfunnssikkerheten.

Økt sannsynlighet	Mulig økt sannsynlighet	Uendret eller mindre sannsynlighet	Usikkert
Ekstremnedbør	Det er forventet at episoder med kraftig nedbør øker vesentlig både i intensitet og hyppighet. Dette vil også føre til mer overvann.		
Sterk vind	Trolig liten endring		
Regnflom	Det forventes flere og større regnflommer		
Snøsmelteflom	Snøsmelteflommene vil komme stadig tidligere på året og blir mindre mot slutten av århundret		
Tørke	Til tross for mer nedbør, kan høyere temperaturer og økt fordamping gi noe økt fare for tørke		
Isgang	Kortere isleggingssesong, hyppigere vinterisganger samt at isganger muligens vil skje tidligere og i andre vassdrag enn i dag		
Kvikkleireskred	Økt erosjon som følge av kraftig nedbør og økt flom i elver og bekker kan utløse flere kvikkleireskred		
Steinsprang og steinskred	Hyppigere episoder med kraftig nedbør vil kunne øke hyppigheten av disse skredtypene		
Fjellskred	Det er ikke forventet at klimaendringene vil gi vesentlig økt fare for fjellskred		
Snøskred	Med et varmere og våtere klima vil det oftere falle regn på snødekket underlag. Dette kan på kort sikt gi økt skredfare. På lengre sikt vil snømengdene bli så redusert at faren for snøskred vil avta		
Jord-, flom- og sørpeskred	Økt fare som følge av økte nedbørsmengder		
Stormflo	Som følge av havnivåstigning forventes stormflonivået å øke		

Kilde: Norsk klimaservicesenter.

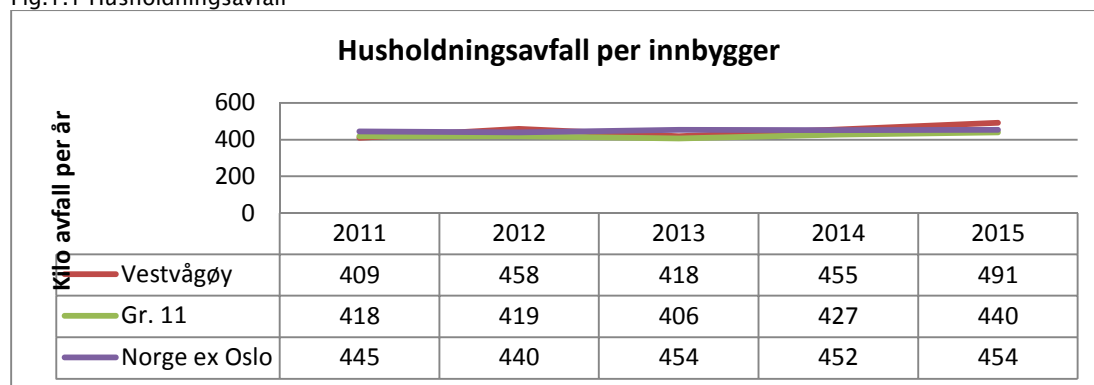
Utfordringer klimaendringer:

- Gjøre tilpasninger til de sannsynlige klimaendringer som øker risikoen for både langsiktige problemer og akutte hendelser (flomsituasjoner, økt årsnedbør, stormsituasjoner/sterk vind)
- Bidra til økt fokus på klima og miljø i skolene samt engasjere Vestvågøys befolkning til å velge miljøvennlige og energibesparende alternativer
- Stimulere til nye, kunnskapsbaserte næringer innen klima og miljø

Avfall fra husholdningene

Vestvågøy ligger litt over både landsgjennomsnitt og sammenliknbare kommune når det gjelder levert husholdningsavfall per innbygger. Denne tabellen kan være vanskelig å tolke. Vi vet at det er en sammenheng mellom inntekt (forbruk) og mengde avfall pr person. Vestvågøy har noe lavere inntektsnivå enn andre kommuner, og burde derfor ligget under også på avfall. Samtidig kan mange private gjestedøgn dra dette opp. Av levert avfall går en noe lavere andel til forbrenning, mens en noe høyere andel går til gjenvinning eller kompostering.

Fig.1.1 Husholdningsavfall

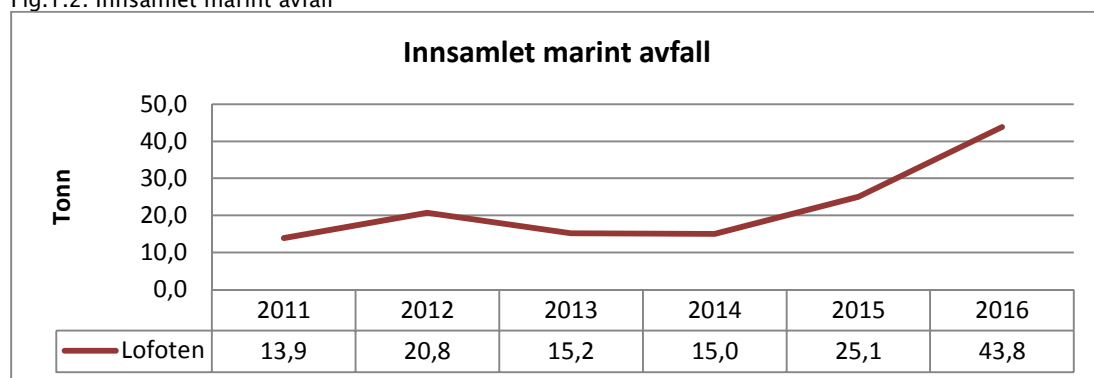
Utfordringer husholdningsavfall:

- Vi må legge til rette for bedre utnyttelse av avfall gjennom å øke grad av sortering
- Vi må i større grad utnytte avfallet som resurs, uten at det medfører økt transport.

Marint avfall

En av de store utfordringene for oss som kystkommune er marint avfall som kommer inn mot strendene. Ser en på mengden innsamlet marint avfall så har dette steget betydelig, blant annet gjennom arbeidet til LAS og www.cleanuplofoten.no.

Fig.1.2. Innsamlet marint avfall

Figur 1.2 bekrefter at marint avfall er et miljøproblem som har stort volum. En sentral årsak for økningen i innsamlet marint avfall er tilskudd fra Miljødirektoratet som bidro til økt innsamling og rydding på utilgjengelige steder.

Innsamling av marint avfall har i hovedsak vært basert på frivillighet koordinert av LAS og Clean Up Lofoten. En utfordring i forhold til marint avfall er at det antas at innsatsen fra frivilligheten vil avta.

Videre er infrastruktur rundt håndtering en utfordring. Topografi gjør at det mange steder er utfordrende og svært kostbart å transportere ut avfall som er ryddet.

Utfordring marint avfall:

- Etablere bærekraftige systemer for rydding av marint avfall i framtiden, både ift finansiering og gjennomføring

Turisme – Utfordring for landbruk, miljø og lokalsamfunn

Et økende antall besøkende til Lofoten bidrar til økt slitasje, setter eksisterende infrastruktur under press og avslører områder med manglende tilrettelegging for naturbasert turisme og lokalt friluftsliv.

Eksempelvis mottar kommunen meldinger om avføring på innmark og rundt naust på Unstad, der det er et høyt antall turister i telt og ingen offentlige toaletter. Uten å ha kvalitetssikrede tall på antall kjøretøy pr dag kan man anta at Unstad er et av kommunens mest besøkte utfartssteder. Veien gjennom bebyggelsen på Unstad er kommunal og ikke asfaltert, et høyt antall kjøretøy pr dag gir en stor slitasje på veien og støvproblemer på godværsdager. På godværsdager med mange lokale og turister som besøker Haukland mottar kommunen trafikkfarlige situasjoner på grunn av feilparkeringer. Det må også nevnes at kommunen har mottatt skryt for toalettanlegget på Haukland, der renholdet gjennomføres av ASVO i henhold til renovasjonsavtale.

Nordland Fylkeskommune er i gang med arbeidet «besøksstrategi for Lofoten». Vestvågøy kommune bør diskutere hvilken grad av tilrettelegging kommunen bør gjøre og hvilke områder kommunen eventuelt skal prioritere.

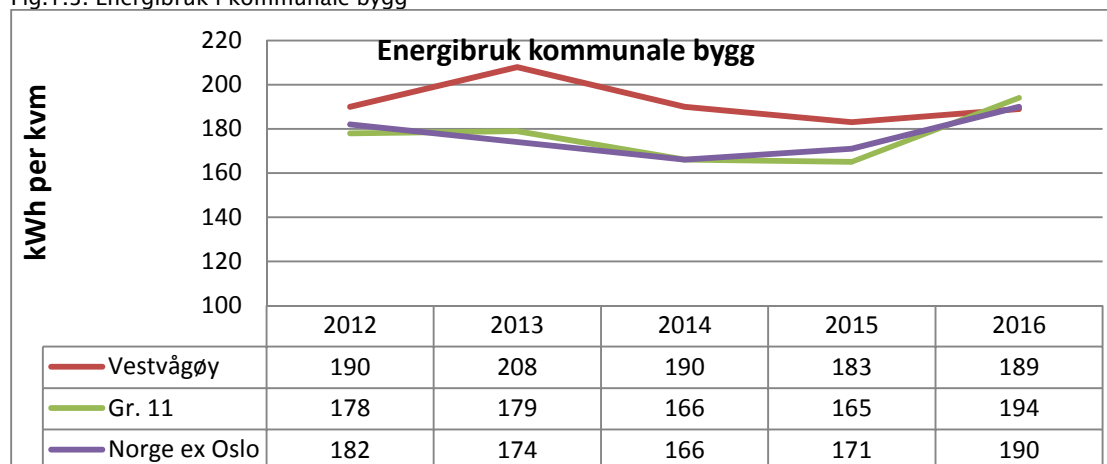
Utfordringer turisme:

- Kommunen mangler tallfestet kunnskap om lokalt friluftsliv og naturbasert turisme.
- I kommuneplanen bør en ta stilling til hvilken grad av tilrettelegging en ønsker
- For at økt turisme skal være bærekraftig må en hensiktsmessig og god infrastruktur etableres, slik at sanitære forhold, avfallshåndtering og parkering står i forhold til besøkstallet.

Energibruk

En ser at energibruk i kommunale bygg i kommune har gått svakt ned, samtidig som den har gått noe opp i andre kommuner. Dette kan ha sammenheng med at en de siste årene både har gjennomført flere større renoveringsprosjekter, i tillegg til at en har bevilget faste beløp til ENØK-tiltak. Oppfølging og nødvendig revisjon av kommunedelplan for klima- og energi kan være nødvendig.

Fig.1.3. Energibruk i kommunale bygg

Utfordringer energibruk:

- Fase ut fossilt brensel og være en pådriver for økt bruk av fornybar energi
- Stimulere aktører til planlegging og oppføring av miljøvennlig og energibesparende bygningsmasse

Forurensing

Kommunen har ansvar for en rekke oppgaver knyttet til forurensningsloven, og skal derfor verne om og redusere belastninger på miljøet. Kommunen har hjemmel etter forurensningsregelverket, enten direkte gjennom lov, forskrift eller delegeringsvedtak og kan dermed bruke ulike virkemidler for å sørge for at regelverket overholdes.

En har siste halvår hatt redusert kapasitet til saksbehandling av forurensing og har derfor flere saker som ikke er påbegynt eller avsluttet. Sakene er av ulik størrelse og omgang. De fleste tilfellene er i strid med forurensningsloven og noen få saker handler om tiltak som kan tillates forutsatt godkjent søknad til fylkesmann. Typiske innmeldte saker er; opplag av utrangerte biler og båter, sjenerende lukt, støy og støv, brenning eller nedgravd avfall, jernskrot og skarpe gjenstander som ligger usikret og lastecontainere i sentrums- og boligområder.

Tilfellene påvirker miljøet og omgivelsene i ulik grad, fra å være skjemmende i forhold til omgivelser og naboskap til å forurense vassdrag og våtmarksområder med miljøgifter. Det er viktig å påpeke at forurensningsaker skaper mistriivsel for innbyggere og svekker omdømme til kommunen.

Saksgang kan innebære forhåndsvarsel av pålegg, pålegg om opprydding, kontroll og eventuell ny frist for gjennomføring, vedtak om tvangsmulkt, gjennomføre opprydding i regi av kommunen, og kreve refusjon for kommunens utlegg. Saken kan når som helst bli avsluttet ved at den ansvarlige rydder opp og leverer avfallet til godkjent mottak. I alvorlige tilfeller og ved gjentatte overtredelser bør kommunen overveie å anmelde forsøplingen til politiet. Administrasjon bør gjøre en gjennomgang av rutiner for saksbehandling av forurensningssaker og i den forbindelse se på muligheten samordning mellom byggesak og miljø i utvalgte saker.

Utfordringer forurensing:

- Sikre kapasitet til oppfølging av forurensningssaker

- Politisk forankre kommunal praksis i forhold til behandling av forurensningssaker, i forhold til virkemidlene i forurensingsloven

3. Samferdsel og infrastruktur

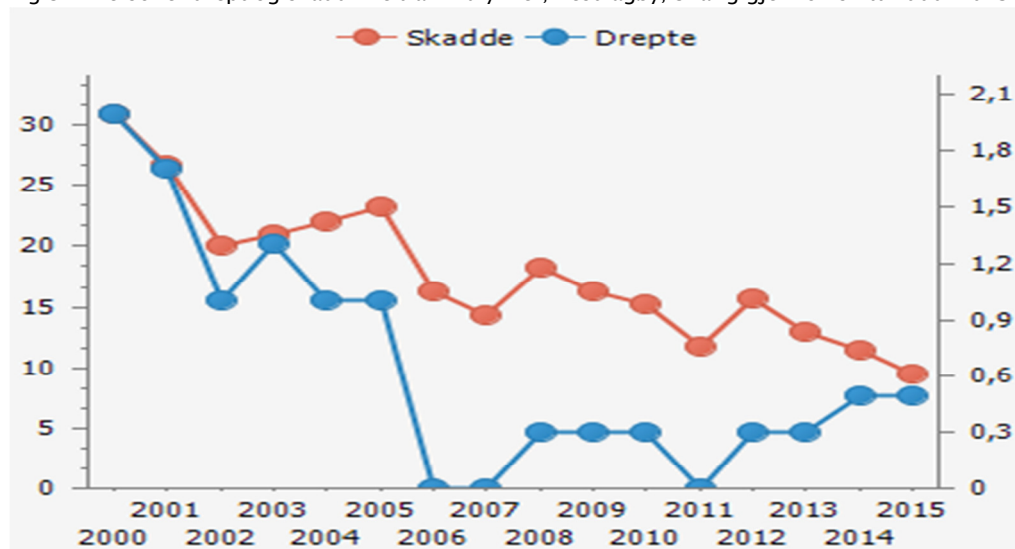
Overordnet mål

Sikre effektiv og miljøvennlig samferdsel og infrastruktur internt i kommunen og i forhold til omverdenen.

Trafikkulykker

Ungdom er overrepresentert når det kommer til antall drepte i trafikken. Ungdom i alderen 15–24 år står bare for 7 prosent av bilkjøringen, men utgjør årlig 15–30 prosent av de som mister livet i trafikken (Trygg Trafikk 2015).

Fig.3.1. Personer drept og skadd i veitrafikkulykker, Vestvågøy, 3-årig gjennomsnitt 2000–2015

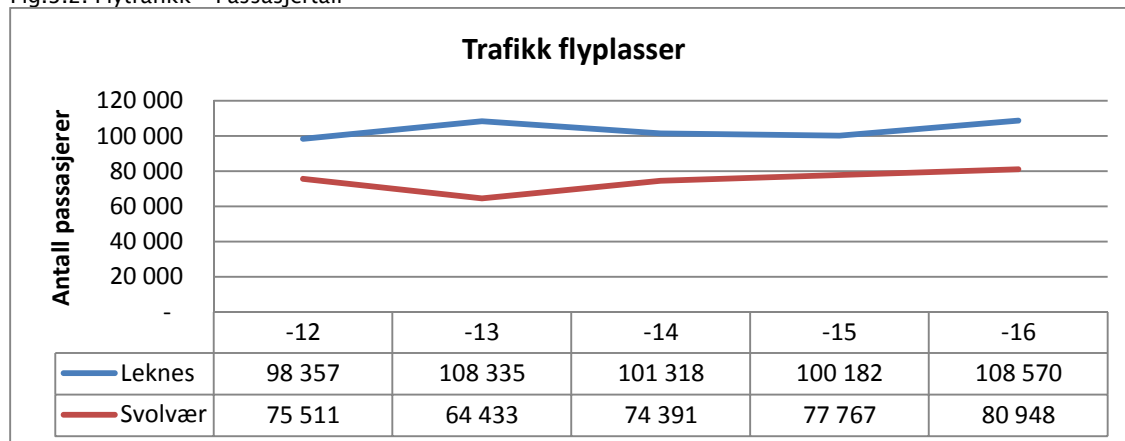

Kilde: kommuneprofilen.no.

Flytrafikk

Avinor arbeider fremdeles med utredninger av framtidig flyplass-struktur for Lofoten. Fra Vestvågøy sin side må arbeidet med forlengelse av Leknes lufthavn fremdeles ha prioritet. Svolvær lufthavn har hatt en økning på 7,2% i perioden, mens Leknes har økt passasjertallet med 10,4%.

Fig.3.2. Flytrafikk – Passasjertall

Utfordringer luftfart

- Arbeide for en flyplasstruktur der innbyggere, næringsliv generelt og reiseliv spesielt får et best mulig reisetilbud, både mht avstand til flyplass, kapasitet og avganger

Havner

Det er behov for modernisering av driften. Det knyttes til flere forhold. En bør effektivisere driften, og øke inntektene. Båtene må sikres tilgang til trådløst nett (Wifi). Det må etableres bedre overvåking, kontroll og tilsyn. En må lukke etterslep på vedlikehold av eksisterende kaier/anlegg. Og en må få bedre infrastruktur for cruisenæringen i Leknes havn.

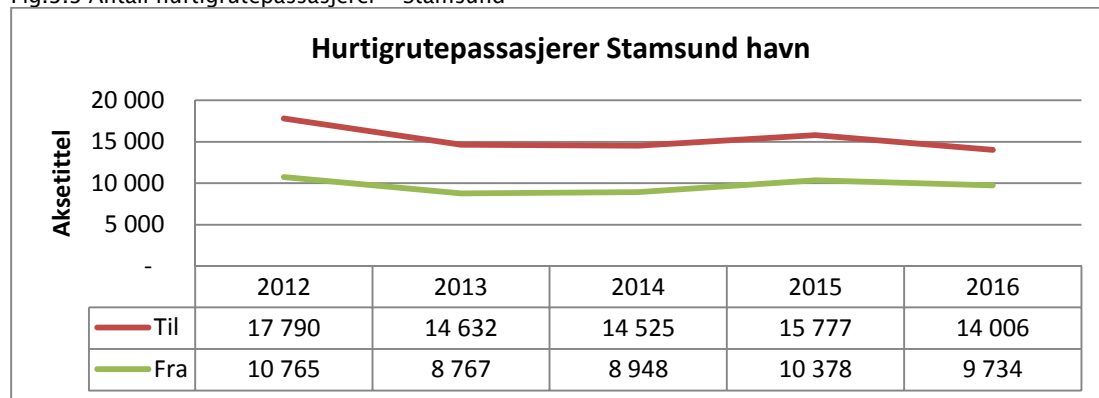
I tillegg må en ivareta av utvikling av havneområdet for å ivareta næringslivets behov og være i forkant i forhold til endrede behov i samfunnet. Dette gjelder blant annet følgende:

- Større utbygginger, NTP/RTP
- Etablere nye kaier/anlegg – investeringer
- Innseiling, havn, kai, pax.fasiliteter
- Strømlevering
- Stimulere til økt sjøtransport
- Profesjonalisering av bookingsystem, kontroll og rapportering

Målene for kommunens havnedrift er (kilde?):

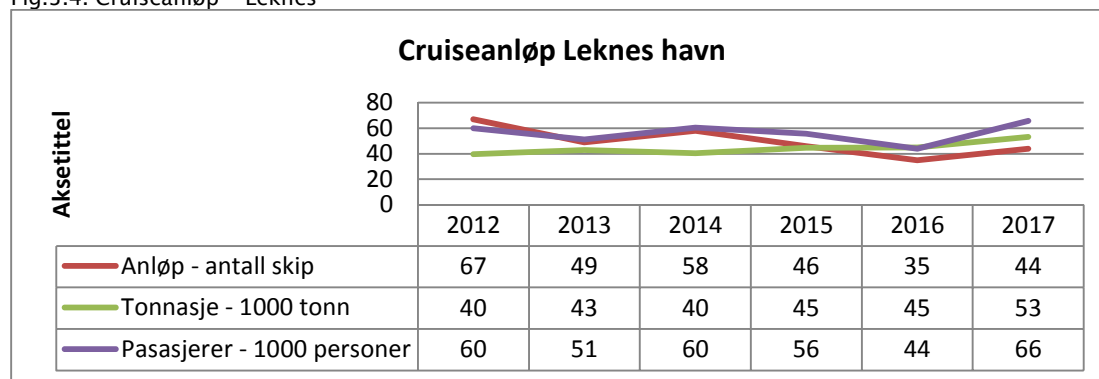
- Tilrettelegge, dimensjonere og utruste for anløp av fiskefartøyer, gods, cruise.
- Tilrettelegge for infrastruktur i og rundt havnene.
- Prisgunstige og effektive havner.
- Samfunnsutvikling, tilrettelegge for næringsutvikling i havner/sjønære områder.
- Godsoverføring fra vei til sjø.
- Miljøvennlige transportalternativer

Fig.3.3 Antall hurtigrutepassasjerer – Stamsund

Kilde: SSB Havnestatistikk.

Fig.3.4. Cruiseanløp – Leknes

Kilde: Havnesjefen. Tall for 2017 er prognose.

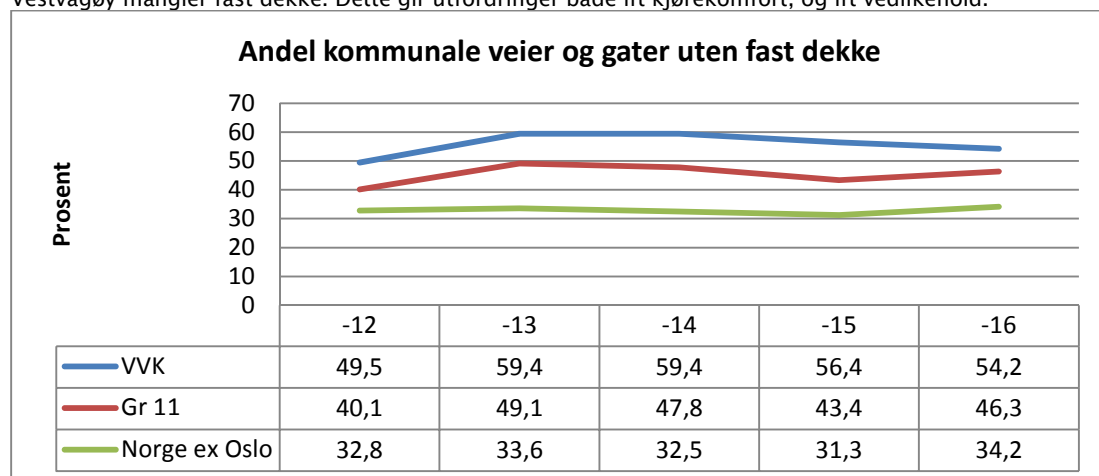
Utfordringer havn

- Oppgradere våre havner samt sikre en tilfredsstillende standard gjennom godt vedlikehold og videreutvikling
- Sette klare og konkrete mål for havneområdet, og sikre kapasitet til gjennomføring av både drifts- og utviklingsoppgaver

Kommunale veier

En av hovedutfordringene på vegsiden har vært mangel på en god plan for ivaretagelse av vedlikehold og etterslepet som foreligger. Det er nå laget en hovedplan veg som ble vedtatt av kommunestyret i februar 2017 og gjelder for perioden 2017–2024. Gjennom den reviderte hovedplanen har man nå dokumentasjon på både tilstand og vedlikeholdsetterslepet og en plan for videre drift og vedlikehold av vegsiden i Vestvågøy kommune.

Fig.3.4. Kommunal vei uten fast dekke. En markant høyere andel av de kommunale veiene i Vestvågøy mangler fast dekke. Dette gir utfordringer både ift kjørekomfort, og ift vedlikehold.

Hovedmål fra hovedplan veg er følgende:

- Vegnettet skal utformes, bygges og drives slik at det kan oppfylle den funksjon vegen har i kommuneplanen/arealdelen og i reguleringsplan.
- Vegen skal være trygg å ferdes på for alle trafikanter.
- Det skal være en hierarkisk struktur i vegsystemet. Vegnettet skal planlegges i samsvar med gode reguleringsmessige og trafikktekniske prinsipper angitt i vegnormalene.

- Vegnettet skal legge til rette for kollektiv trafikk. Det skal gi gode vilkår for fotgjengere, syklende og forflytningshemmede.
- Det skal hvert år fremlegges driftsplan for kommunale veger. Planen skal vise effektiv bruk av disponible midler med tanke på best mulig veg for alle brukere.

Hovedplan veg ble vedtatt med en årlig økning i kostnadene til vedlikehold på 2,2 mill kroner. Konsekvensene av reduserte bevilgninger til vedlikehold veg er tydelig belyst i hovedplan veg.

Manglende organisatoriske ressurser til å følge opp funksjonskontraktene på veg er et stort problem. Uavhengig av hvordan kontraktstype som velges når det gjelder kjøp av eksterne tjenester til vedlikehold av de kommunale vegene, så må disse følges opp med kontroller og sanksjoner for å sikre at kontraktens arbeid blir utført. Det foretas en evaluering av kontraktene i forkant av hver nye kontraktsperiode (hvert 4. år). Det er en utfordring å lage driftskontrakter som er «gode nok» med en forsvarlig nivå /akseptabel standard på driften.

Utfordringer vei

- Oppgradere våre veger samt sikre en tilfredsstillende standard gjennom godt vedlikehold
- Opprettholde bevilgninger til vegområdet i tråd med hovedplan vei
- Sikre organisatoriske ressurser til å utarbeide og følge opp funksjonskontraktene på vei
- Sikre tilstrekkelig konkurranse på funksjonskontraktene for sommer- og vintervedlikehold

Vann og avløp

Drikkevannskvalitet

Drikkevann fritt for smittestoffer er en vesentlig forutsetning for folkehelsen, og E. coli er en av de mest sentrale parameter for kontroll. Informasjon om drikkevannskvalitet finnes kun for den delen av befolkningen som er tilknyttet rapportpliktig vannverk. Tabell 3.1. viser andelen personer tilknyttet vannverk med tilfredsstillende kvalitet mtp. E. coli/koliforme bakterier og leveringsstabilitet, i prosent av befolkningen tilknyttet rapportpliktige vannverk (private og offentlige)

Tab.3.1. Drikkevannsforsyning, andel (%) personer tilknyttet vannverk med tilfredsstillende kvalitet av befolkning tilknyttet rapportpliktig vannverk, 2014

Geografi	Parameter	
Hele landet	hygienisk kvalitet og leveringsstabilitet	91,6
Nordland	hygienisk kvalitet og leveringsstabilitet	60,1
Vestvågøy	hygienisk kvalitet og leveringsstabilitet	98,4

Kilde: Folkehelseinstituttet, Kommunehelse statistikkbank

En ser følgende utfordringer ift området:

1. Manglende gjennomføringsevne av tiltak i hovedplan vann og avløp
Kommunen leverer ikke godkjent drikkevann til Stamsund og Ballstad. Vestvågøy kommune er en stor forurensner i kommunen. Flere tettsteder i kommunen har fellessystem for overvann og spillvann, det bør avklares om dette skal separeres og hvordan dette skal gjennomføres. Lav fornyingstakt av ledningsnettet, det bør rettes større fokus på fornyelse av ledningsnett.
2. Drift av avløpsnettet
Store deler av driften er konkurranseutsatt gjennom rammeavtale med private aktører. Kommunen har fokus i 100-års perspektiv. En rammeavtale har fokus i kontraktsperioden som

vanligvis er 4 år. Det langsiktige drift og vedlikeholdsperspektivet blir ikke ivaretatt som en konsekvens av dette. Det blir stadig mer nedbør, som fører til mer vann i ledningsnett. Det brukes for lite ressurser til vedlikehold av vask og renhold av avløp/overvannsledningene.

3. Beredskap

Liten og sårbar organisasjon. Beredskap bør driftes internt i kommunen. I dag kjøpes 50 % av denne tjenesten gjennom rammeavtale. Det er av stor viktighet å kjenne driftsstasjonene (spesielt vannbehandlingsanleggene) godt, samt god kunnskap til ledningsnett for å kunne levere god beredskap. Dette oppnås best med godt trent personell. Det er vanskelig å oppnå godt trent personell i en rammeavtale som varer i bare 4 år. I tillegg blir det stadig strengere krav, med eksempelvis varsling til abonnenter og leveranse av krisevann.

4. Lekkasje på ledningsnett

Stamsund er spesielt utsatt når det gjelder tilstanden på vann og avløpsnett. Når det gjelder lekkasje er problemstillingen tenker vi først og fremst på drikkevannsnett. I tillegg til at det er sløsing å la behandlet drikkevann lekke ut i grunnen, er det ressurskrevende å stadig måtte utføre lekkasjereparasjoner. Det kommer stadig nye lekkasjer i Stamsund. Da ledningene mange steder ligger i vegarealer, medfører dette ødeleggelser i asfalt.

5. Mye «ad hoc» arbeid

Utviklingsarbeid og litt større prosjekter blir skjøvet fram i tid pga. at det til stadighet dukker opp arbeidsoppgaver og utfordringer som må løses med en gang.

6. Manglende strategi for håndtering av avløp i spredt bebyggelse

Det er for lite fokus på avløp fra spredt bebyggelse. Problemstillingen bør synliggjøres i kommuneplanen.

Utfordringer vann og avløp:

- Levere godt drikkevann, nok drikkevann og trygt drikkevann
- Håndtere kloakken på en miljømessig god måte
- Sikre god til svært god vannkvalitet i alle vannforekomster t.o.m. 1 nautisk mil utenfor Vestvågøya (Vanndirektivet)
- Intensivere arbeidet med hovedplanene
- Sikre kapasitet og gjennomføringsevne for investeringstiltak, og en robust organisasjon til drift av anleggene

4: Verdiskaping og næringsutvikling

Hovedmål:

Legge til rette for og bidra til å utvikle et variert og konkurransedyktig næringsliv som skaper verdier og utnytter de menneskelige og naturgitte ressursene.

Næringsutvikling

Uansett hvilken næring man ønsker å utvikle, er tilgang på kompetanse og teknologi en forutsetning. Måltrettet satsing på kunnskapsbygging gjennom utdanning og forskning er derfor viktig. Vestvågøy kommune og Lofoten har etablert Lofoten Matpark som et kompetansemiljø innen blå-grønn sektor. Det er viktig å stimulere til fortsatt vekst innen dette området.

Lofoten har lenge ønsket å etablere en kunnskapspark. En kunnskapspark – basert på SIVA`s konsept – har tradisjonelt 3 hovedelementer:

1. Høgskole/universitets utdanning
2. FoU virksomheter/bedrifter som er innovative og søker utvikling/forstørring
3. Kapital(-fond) innrettet for å utvikle eksisterende og nytt næringsliv for økt regional verdiskaping og etablering av ny virksomhet/nye arbeidsplasser.

Kunnskapsparkene har også et generelt fokus på strategiutvikling og endringskompetanse, for å kunne møte nye trender og forretningsmuligheter. Etter at LSH gikk konkurs har vi mistet et av elementene, tilbud om høgskole/universitetsutdanning lokalt. Gjennom etablering av Kunnskapspark Lofoten kan vi få dette tilbudet opp igjen. En etablering av Kunnskapspark bør bygge på de miljøene vi har i dag, Lofoten Matpark, Utviklingssenter for hjemmetjenester, Nord Universitet, Opus/Campus Lofoten o.l.

Når kommuneplanens samfunnsdel er på plass kan arbeidet med ny strategisk næringsplan gjennomføres i tråd med planstrategien. Denne vil legge premissene for næringsarbeidet og prioriteringene i årene som kommer.

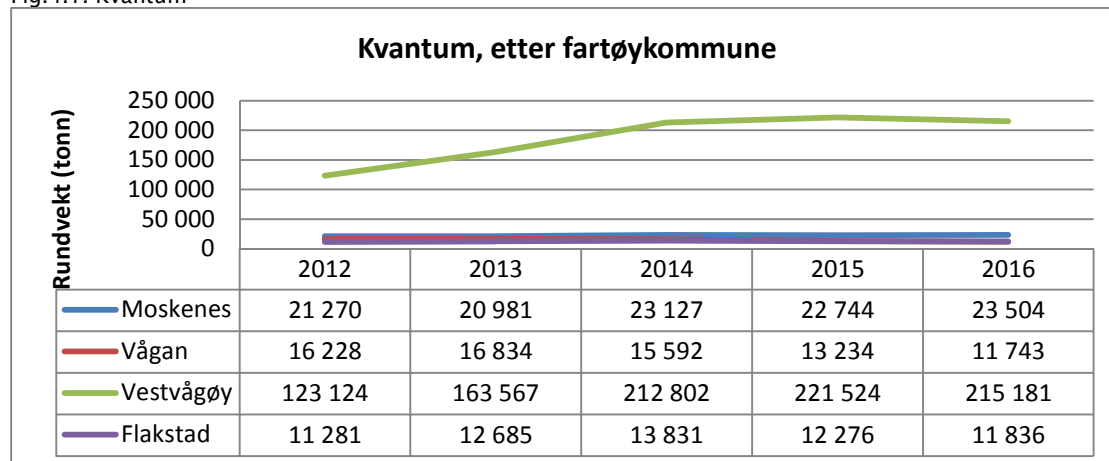
Utfordringer næringsutvikling:

- Utvikle Vestvågøy kommune til en næringsvennlig kommune som tiltrekker seg etablerere og gründere (attraktivitet)
- Storeidøya er snart utbygd, og en må sikre nye fremtidige arealer
- Innsigelser fra Nfk ift ferdigstilling av Leknessletta. Regional planbestemmelse for etablering av kjøpesentra jf. fylkesplanens kap 7, hvor det kreves konsekvensutredning og avklaring i overordnet plan for etablering av kjøpesenter over 3000 m2
- Det er begrensning på tillatt BRA forretningsareal på inntil 4.300 m2 for «plasskrevende varer»
- Gjøre Vestvågøy kommune til et naturlig førstevalg for etableringer i Lofoten
- Kunnskap og utviklingsvilje/-kultur er avgjørende for fortsatt vekst
- Bidra til etablering av kunnskapspark i Lofoten.

Fiskeri

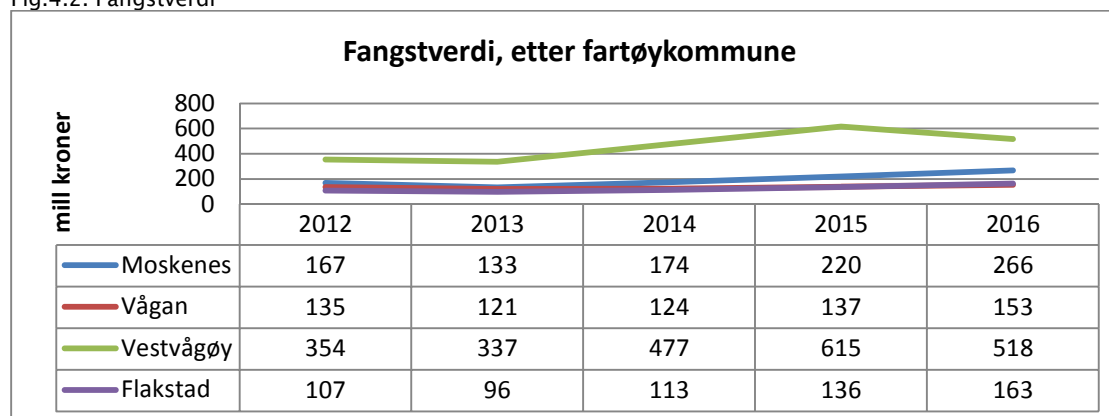
Vi ser at Vestvågøy kommune har befestet sin posisjon som den største fiskerikommunen i Lofoten, målt etter fangstverdi/kvantum. Samtidig vet vi at fiskerinæringen opplever svingninger fra år til år. Leveringsplikten utfordres og en opphevelse av denne kan gi store negative konsekvenser for Vestvågøy. Også innenfor videreforedling av fisk ser vi en positiv utvikling, der både store aktører (spesielt Lofotprodukt / Insula) og småskalaprodusenter utvider sin virksomhet. Statistikk fra fiskeridirektoratet for de fire «fastlandskommunene» i Lofoten viser følgende:

Fig.4.1. Kvantum

Kilde: Fiskeridirektoratet

Fig.4.2. Fangstverdi

Kilde: Fiskeridirektoratet

Utfordringer fiskeri:

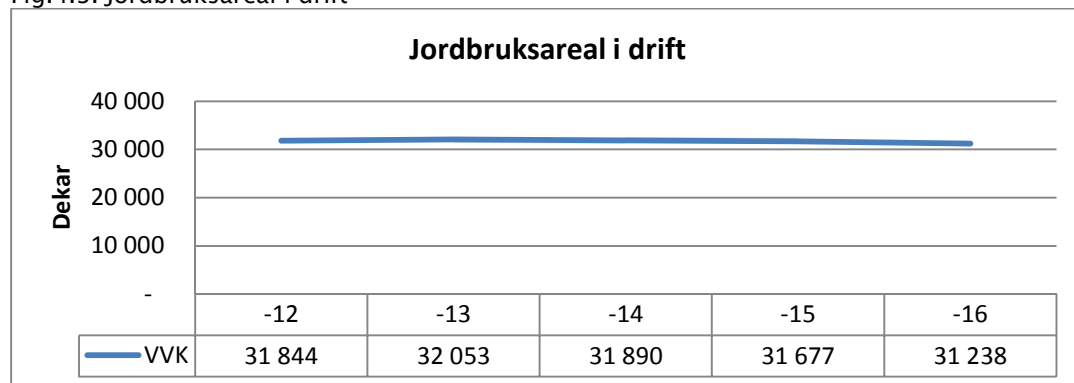
Arbeide for at leveringsforpliktelsene opprettholdes

Legge til rette for videre utvikling innenfor videreforedling av fiskeprodukter

Landbruk

Den største utfordringen landbruket står ovenfor er trolig **rekruttering** av nye gårdbrukere. Gjennomsnittsalder på gårdbrukerne i Vestvågøy var 48 år i 2000. I 2010 var den økt til 53. Nå er den sannsynligvis enda høyere.

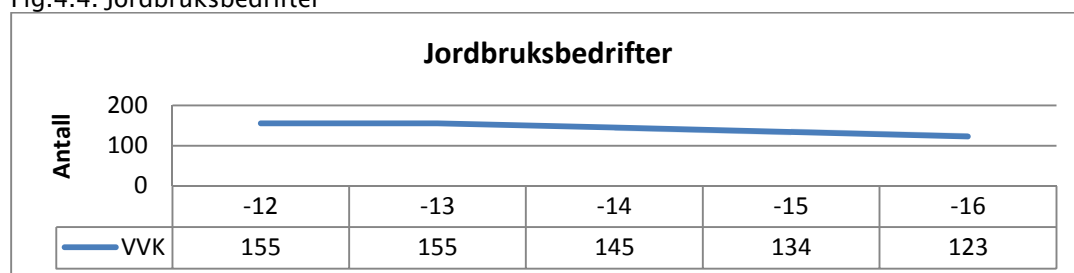
Fig.4.3. Jordbruksareal i drift

Kilde: Landbruksdirektoratet

En ser at jordbruksareal i drift har vært rimelig stabilt, mens antall driftsenheter går ned. Dette er en del av en nasjonal trend, med færre gårdsbruk i drift. Særlig de siste to-tre årene er overføringene i landbruket dreid fra små og mellomstore bruk til store bruk. Dette er ei økonomisk utfordring for små og mellomstore bruk i kommunen.

Fig.4.4. Jordbruksbedrifter

Kilde: Landbruksdirektoratet

I kommunen er en stor andel av jordbruksarealet leiejord. Dette skaper arbeidsmessige, økonomiske og miljømessige ulemper. De miljømessige ulempene består både i stort forbruk av diesel og til dels også overgjødning av husdyrgjødsel på arealene som ligger nærmest driftssenteret. En får også en del uheldig krysskjøring av for pga. tilfeldige leieavtaler.

Dette henger også sammen med oppfølging av den lovpålagte driveplikten på all jord. Kommunen får henvendelser fra gårdbrukere som ikke får skriftlig leieavtale på jordbruksareal de leier. Dette skaper en usikker situasjon for de som ønsker å satse i landbruket, vanskeliggjør finansiering av utbygginger, og gir lite insitament for arbeid med jord- og plantekulturen på disse arealene.

Det er et lavt nivå på dreneringsarbeid, og kanskje generelt når det gjelder jord- og plantekultur, noe som blant annet gjenspeiles i ubrukte midler til dreneringstiltak. Den lave aktiviteten skaper gradvis mer vassyk jord som gir dårlig avling. Sett i forhold til forventede klimamessige endringer er denne utviklingen spesielt utfordrende. Det er trolig generelt sett et betydelig forbedringspotensial på avlingsnivået.

Vi har tre vassdrag som er sterkt forurensset (i rød kategori): Farstadvassdraget, Lilandsvassdraget og Skotnesvassdraget (Storvatnet). Forurensingen skyldes både overflateavrenning fra landbruket og fra husholdningen. I forhold til den nye vannforskriften er det ei stor utfordring å oppnå vannkvalitetskravene i disse vannforekomstene.

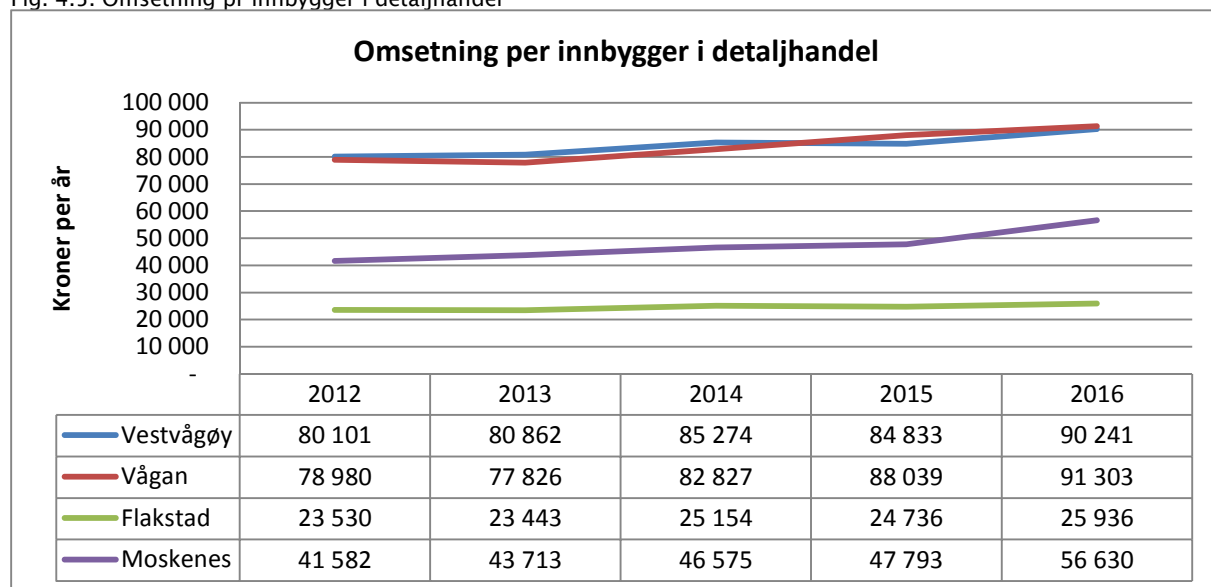
Vestvågøy har en betydelig tilstrømming av turister. Jeg tror det ligger et uutnyttet potensiale for landbruksnæringen i dette både i forhold til opplevelser, lokalmat og overnatting. Åland gård, som er en av få gårder som gir ulike tilbud i denne sammenheng opplyser at de har hatt hele 15.000 besøkende på gården i 2016. Mesteparten av landbruksproduktene sendes ut av kommunen for videre foredling. Unntaket er småskalaprodusenter (som ysteriene), og noe videreforedling på Horns slakteri.

Utfordringer landbruk:

- Stimulere til rekruttering, utvikling og nyskaping innen primærnæringene, gjerne i kombinasjon med reiseliv og/eller videreforedling
- Bidra til at landbruksarealet opprettholdes, og holder en høy kvalitet
- Redusere de miljømessige effektene av landbruket, både ift utslipp til vann, transport, mv.

Varehandel

Fig. 4.5. Omsetning pr innbygger i detaljhandel

Kilde: SSB. Tallene er eksklusiv omsetning av motorkjøretøyer og bensin, og eksklusiv merverdiavgift

Utfordringer varehandel:

- Uavklarte regionpolitiske forhold ift krav til plasskrevende virksomhet.

6 a) Oppvekst (Helse, livskvalitet og oppvekstmiljø)

Hovedmål

Bidra til robuste barn og unge som trives i barnehagen og skolen, og som opplever mestring faglig, fysisk, psykisk og sosialt i barnehage- og skolehverdagen – og som er godt rustet for videre utdanning og arbeid. Sikre barns psykiske og fysiske helse gjennom utvikling av gode arenaer for oppvekst og læring.

Når vi skal se på tall og statistikk om oppvekst og oppvekstsvilkår i kommunen vår er det viktig at vi husker å legge et helsefremmende perspektiv til grunn.

Det er enkelt å se problemet når det oppstår, når en ungdom faller utenfor skole og arbeidsliv eller har behov for psykisk helsehjelp. Historien til gutten som ikke ble dropout, eller jenta som ikke ble deprimert, er ikke like lett å få øye på.

Men det er i de historiene nøkkelen til et godt folkehelsearbeid ligger. Der finner vi svaret på hvordan vi kan skape lokalsamfunn som fremmer mening og mestring for ungdom.

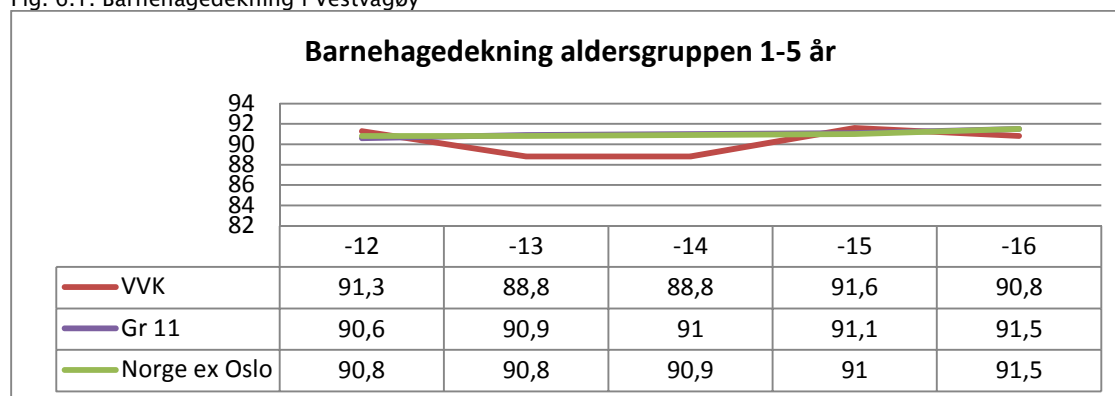
Vi må slutte å snakke så mye om det vi ikke vil ha, og fokusere mer på det vi vil ha. Vi vil ha tilhørighet, mestring og innenforskap. Da er det de ordene vi må bruke

Sitat fra Ildri Eidem Løvaas

Barnehage

Vestvågøy har en barnehagedekning som siste år lå litt under andre kommuner, mens en i 2015 lå litt over. Det er per i dag ikke rettighetsbarn som mangler plass ved hovedopptak. Men foreldre som flytter til kommunen i løpet av året kan ha utfordringer med å finne barnehageplass.

Fig. 6.1. Barnehagedekning i Vestvågøy

Vestvågøy har en markant lavere andel av barna i kommunale barnehage, sammenlignet med andre kommuner. Andelen steg noe da Leknes barnehage åpnet høsten 2015. De private barnehagene gir et godt tilbud til barna i Vestvågøy. En opplever imidlertid noen utfordringer knyttet til å finne plass til, og organisere et tilbud til barn med funksjonshemninger eller andre særlige behov.

Fig. 6.2. Andel barn i offentlig barnehage

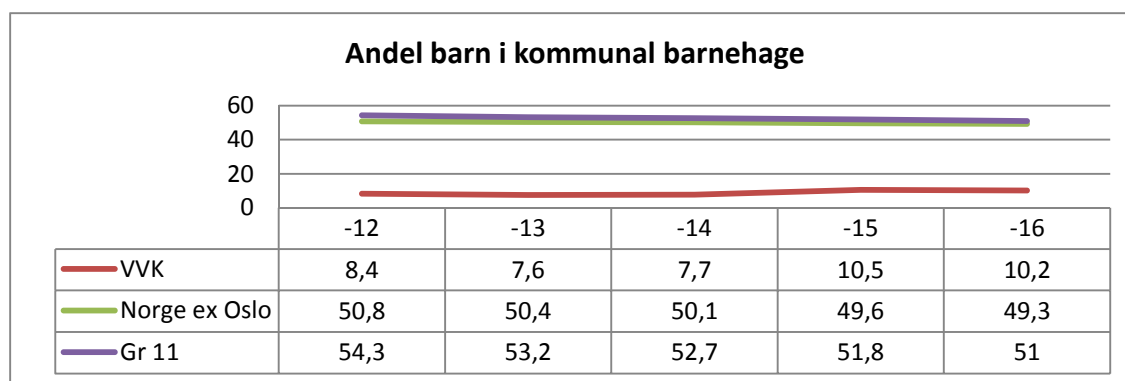
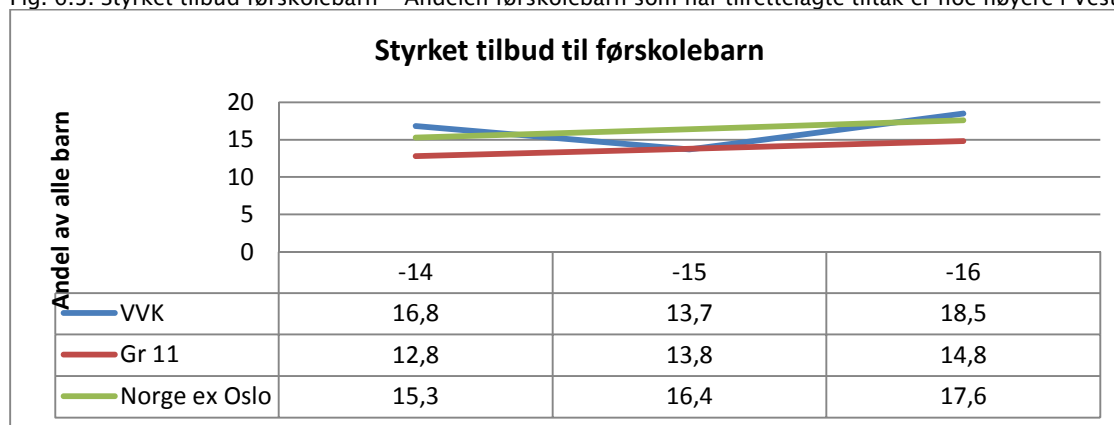
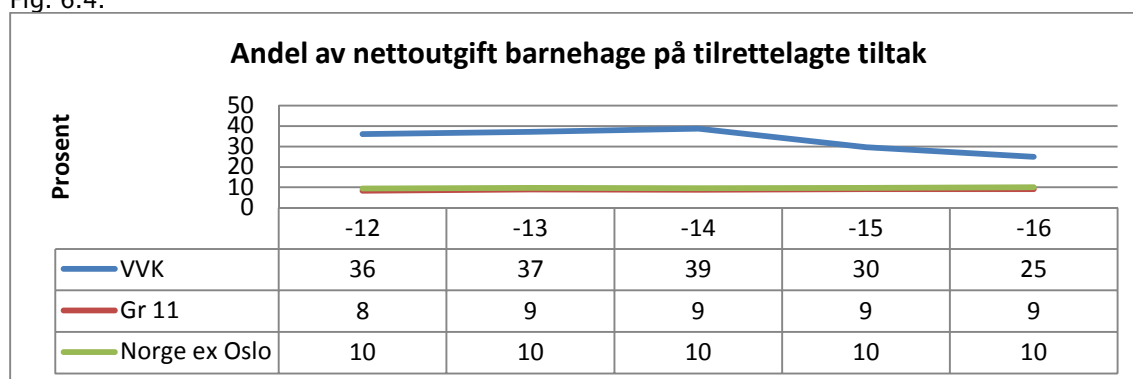

Fig. 6.3. Styrket tilbud førskolebarn – Andelen førskolebarn som har tilrettelagte tiltak er noe høyere i Vestvågøy.

En bruker i Vestvågøy en markert høyere andel av barnehageutgiftene på tilrettelagte tiltak. Dette kan ha sammenheng med et høyere behov (jfr andel barn med tiltak), men kan også ha sammenheng med organisering. En har en høy andel private barnehager, og har valgt å organisere spesialundervisning med kommunalt tilsatte spesialpedagoger. Andelen har imidlertid gått markant ned etter en omlegging i 2014/2015. Når det gjelder kompetanse i barnehagene – se under kapittel Kommuneorganisasjon.

Fig. 6.4.

Utfordringer barnehage:

- Vestvågøy har en relativt god barnehagedekning, men det er utfordringer for tilflyttere som kommer i løpet av året
- 9 av 10 barn går i private barnehager. De gir et godt tilbud, men det kan være utfordringer

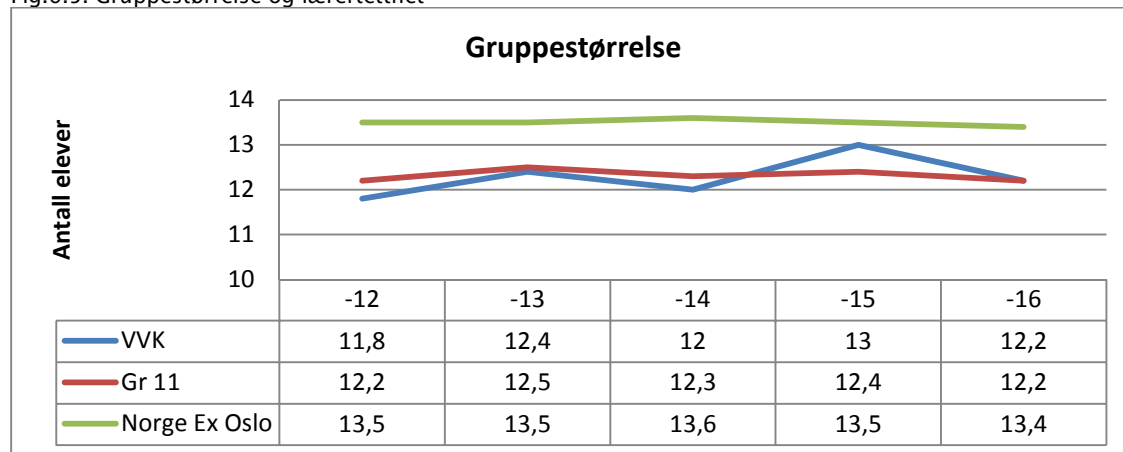
knyttet til barn med særskilte behov

- En har en høyere andel barn med særskilte tiltak, og en betydelig høyere andel av utgiftene som går til tilrettelagte tiltak

Grunnskole

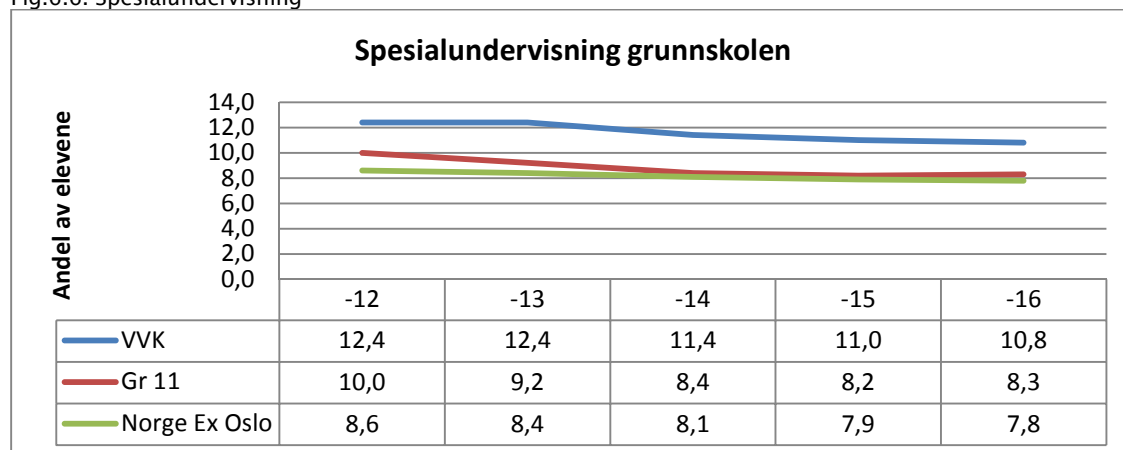
Gruppestørrelsen er beregnet ved å se på forholdet mellom elevtimer og lærertimer, og sier dermed noe om lærertetthet i skole (jo lavere gruppestørrelse, jo høyere lærertetthet). En ser at gruppestørrelsen har økt noe de siste årene, og er nå på linje med gruppe 11, men under landsgjennomsnittet.

Fig.6.5. Gruppestørrelse og lærertetthet

Vestvågøy har en høyere andel av elevene som får spesialundervisning og andelen er økende fra 5. klasse og oppover i trinnene. Nyere forskning og barneombudets rapport «Uten mål og mening» stiller spørsmål om spesialundervisning gir ønsket effekt. Det er en bekymring at ressurser dreies over til individ på bekostning av fellesskapet, samt at en bør være oppmerksom på stigmatisering av barn ved å ta dem ut av fellesskapet. Denne utfordringen bør en se nøye på fremover.

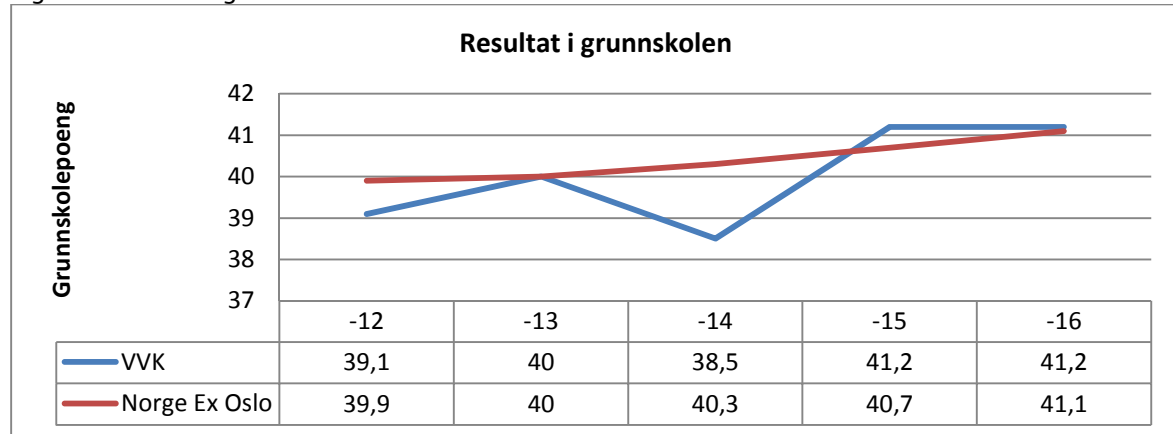
Fig.6.6. Spesialundervisning

Ved å øke ressurser og kompetanse på opplæringa i 1.-4. klasse kan en jobbe mer målrettet mot at elevene er funksjonelle lesere, regnere og skrivere før de kommer på mellomtrinnet. På denne måten vil en få ned behovet for spesialundervisning på sikt. En slik snuoperasjon vil være ressurskrevende i en overgang til en får ned antall barn med behov for spesialundervisning.

Grunnskolepoeng tilsvarer (snittkarakter» for avgangselevne i kommunen (40 poeng tilsvarer et snitt på karakteren 4). En ser at resultatene er stigende, og at Vestvågøy de to siste årene har ligget over landsgjennomsnittet. Når det gjelder fagkompetanse i skolen, se under kapittel Kommuneorganisasjon.

Fig.6.7. Resultat i grunnskolen

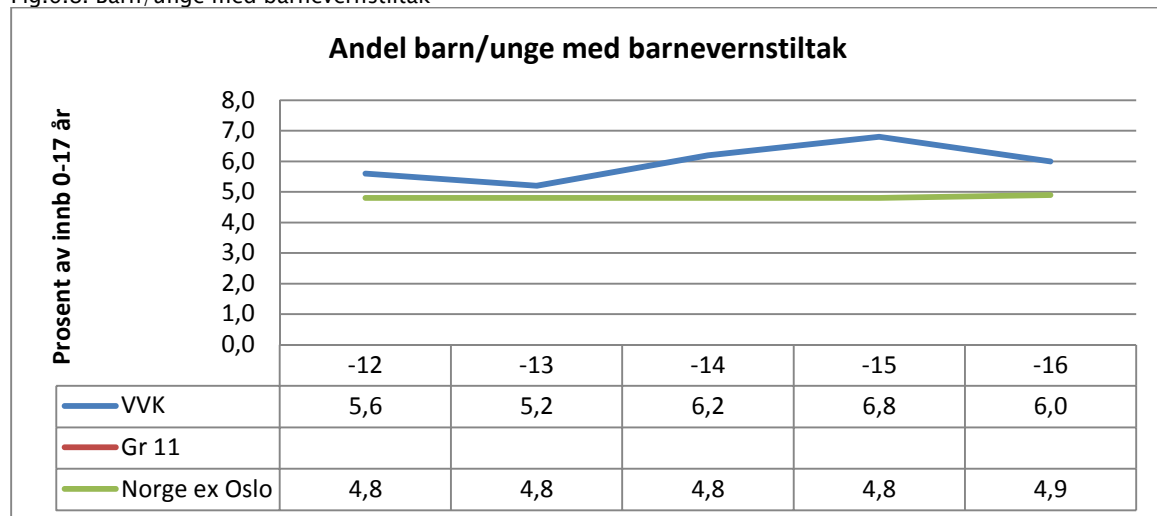
Utfordringer grunnskole:

- En har relativt gode faglige resultater i grunnskolen i Vestvågøy
- Gruppestørrelse (og dermed voksnetthet) i skolen er relativt god sammenlignet med andre
- Andelen som får spesialundervisning er høy og en er usikker på om effekten av spesialundervisning

Barnevernstjenesten

Vestvågøy har flere barn/unge med meldinger, med undersøkelse og med barnevernstiltak enn landsgjennomsnittet. Om dette skyldes flere barn med behov, eller en annen praksis ift meldinger, er vanskelig å fastslå.

Fig.6.8. Barn/unge med barnevernstiltak

Signaler fra regjeringen gjennom forslag til ny barnevernlov og kvalitets- og strukturreform viser at det framover trolig blir stilt nye krav til kommunalt barnevern. Regjeringen jobber med flere store endringsprosesser på barnevernsområdet, fra lovmessige endringer til gjennomgang av ansvarsforholdene mellom stat og kommune. Det er igangsatt forsøksordning med ny ansvarsfordeling mellom stat og kommune. Det foreslås flere endringer blant annet:

- Økt kommunalt ansvar for rekruttering, opplæring og veiledning av fosterhjem
- Høyere kommunal egenandel for tjenester i det statlige barnevernet.
- Kommunen skal ha 24 timers tilgjengelighet av barnevernfaglig kompetanse
- Akuttvakt. Dette har også vært tidligere, men kravet til akuttvakt skjerpes.
- Det legges opp til bred kompetanseheving på ansatte i barneverntjenesten.

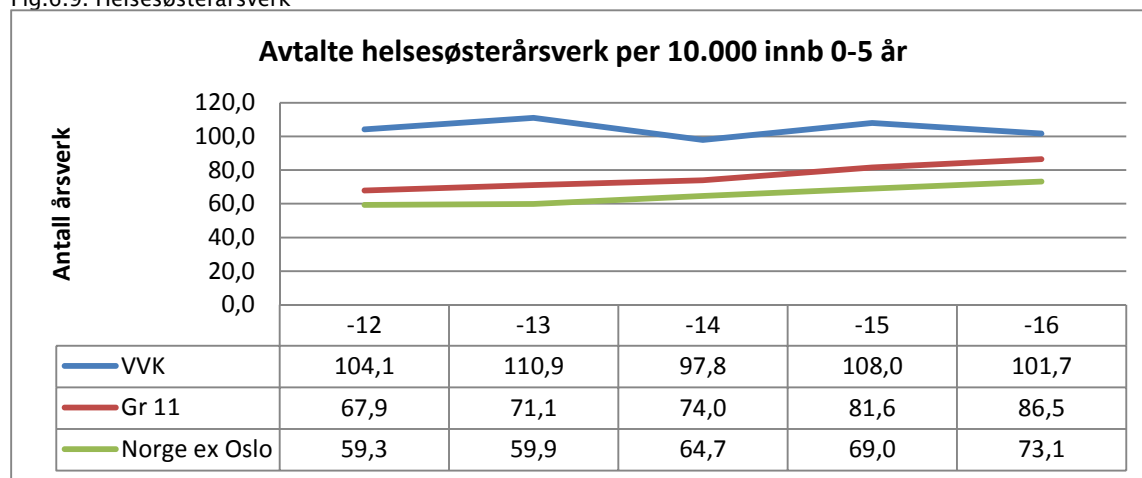
Utfordringer barnevern:

- Iverksette organisatoriske endringer i tråd med ny barnevernslov

Helsetasjons- og skolehelsetjenesten

Kommunen har hatt bedre helsesøsterdekning enn andre kommuner. Men dekningen har økt i andre kommuner i tråd med nasjonale satsinger, mens den har vært stabil i Vestvågøy.

Fig.6.9. Helsesøsterårsverk

Psykisk helse hos barn og unge er en av hovedutfordringene. Vi må bli enda bedre på forebygging, og mener vi jobber i riktig retning. Satsing på helsetasjons- og skolehelsetjenesten krever også mer samhandling med andre tjenester, f.eks. i skolen. Og vi må ha nok kapasitet i forhold til kontorer både i skole og helsetasjon. Tjenestene må i enda større grad jobbe helsefremmende og forebyggende, ikke bare øke det individuelle tilbudet.

Vi observerer en stadig økning i forskjeller i befolkningen, både i forhold til utdanningsnivå, inntektsnivå, mv. En vet fra forskning at dette innebærer økte helseforskjeller, både på kort og lang sikt. Dette setter tjenestene på store utfordringer.

Utfordringer helsetasjons- og skolehelsetjenesten:

- Vri tjenesten fra økning i individuelt tilbud, til å tenke helsefremmende og forebyggende

- Forebygge psykiske helseplager hos barn og unge
- Økende forskjeller i befolkningen ift variabler som utdanning, inntekt, mv.

Samlet for oppvekst:

Samhandling mellom barnehage/skole og heim/øvrige hjelpeapparat rundt barna og overgangene fra barnehage og til de avslutter videregående skole bør bli bedre. Overgangene kan være kritiske faktorer i barnets utdanningsløp og det er særlig viktig at det legges best mulig til rette for at alle barn mestrer hele utdanningsløpet. Det bør utarbeides arenaer og rutiner som sikrer økt oppmerksomhet og samarbeid for barn som kan ha behov for ekstra fokus spesielt ved overgangene.

Barnehager, SFO og skoler er de viktigste forebyggende arenaer for god fysisk og psykisk helse for alle barn. Det bør legges bedre til rette for at alle barn daglig deltar i fysisk aktivitet, lek og at alle barn opplever å være inkludert i et godt psykososialt barnehage og skolemiljø. Barnehager og skoler bør bli arenaer som er satt i stand til å kompensere spesielt for utsatte barn. Barnefattigdom er et lokalt og nasjonalt samfunnsproblem som også Utdanningssektoren kan ta et større ansvar for.

En har over flere år drevet kontinuerlig skoleutviklingsarbeid (forbedring av praksis). Utviklingsarbeid må dreies enda mer over til at det faktisk skjer ei positiv endring i møtet mellom barn og voksne i barnehage og mellom lærer og elev i skolen. Ei variert, praktisk og motiverende opplæring er fortsatt et område vi kan forbedre for at barn/unge opplever mestring og positiv læring.

Hvordan få til barnehager og skoler som oppleves inkluderende og som har et fellesskap hvor alle barn passer inn – dreie fokus fra individ over til et mangfoldig og inkluderende fellesskap. Dette vil kreve både kompetanse og holdningsendringer til alle som jobber med barn og unge.

Utfordringer oppvekst

- Vi har mange barn, ungdommer og familier med behov for bistand og veiledning. Hvordan sikrer vi familiens mulighet til å gi barn og unge en stabil og sunn oppvekst, for blant annet å unngå utenforskap
- Frafall i videregående skole øker sjansene for utenforskap fra arbeidslivet. Frafallet starter allerede barnehagen, så god kvalitet gjennom hele det 13-årige utdanningsløpet vil ha stor betydning for barn og unges opplevelse av mestring og trivsel
- Undersøkelser viser en høy forekomst av psykiske helseplager. Hvordan sikrer vi barns og unges rett til mental ro, fritid og lek?
- Barn og unge har både fysiske og psykiske helseproblemer. Skoler og barnehager må settes i stand til å være gode forebyggende arenaer

Sektor utdanning har sammen med store deler av oppvekstsektoren denne våren arbeidet med hva som er utfordringer i årene som kommer. Utgangspunktet er at vi tenker hele barnet 0–18 (22?) – og det nettverket som skal bidra til at ethvert barn blir den beste utgaven av seg selv. Her pekes det på noen foreløpige utfordringer som går igjen hos alle faggruppene.

Utfordring 1:	For mange barn opplever utenforskap og mangler opplevelser av inkludering, tilhørighet og mestring.
Utfordring 2:	Det kommunale systemet er ikke rigget for samarbeid og samhandling til barn og unges beste.
Utfordring 3:	Manglende felles verdisyn hos de ulike aktørene.
Utfordring 4:	Selv om vi totalt sett forvalter mye og god kompetanse, mangler vi kultur på å kontinuerlig utvikle kompetanse og profesjonalitet i og i mellom ulike profesjoner som arbeider med barn og unge.

6 b) Folkehelse, velferd og omsorg (Helse, livskvalitet og oppvekstmiljø)

Helsetilstand

Indikatorer som levealder, selvopplevd helse, typer av sykdomsforekomst i befolkningen forteller noe om helsetilstanden og levevanene i befolkningen. Det er betydelige forskjeller i levealder og helse mellom ulike sosiale grupper og lag i befolkningen.

Forventet levealder

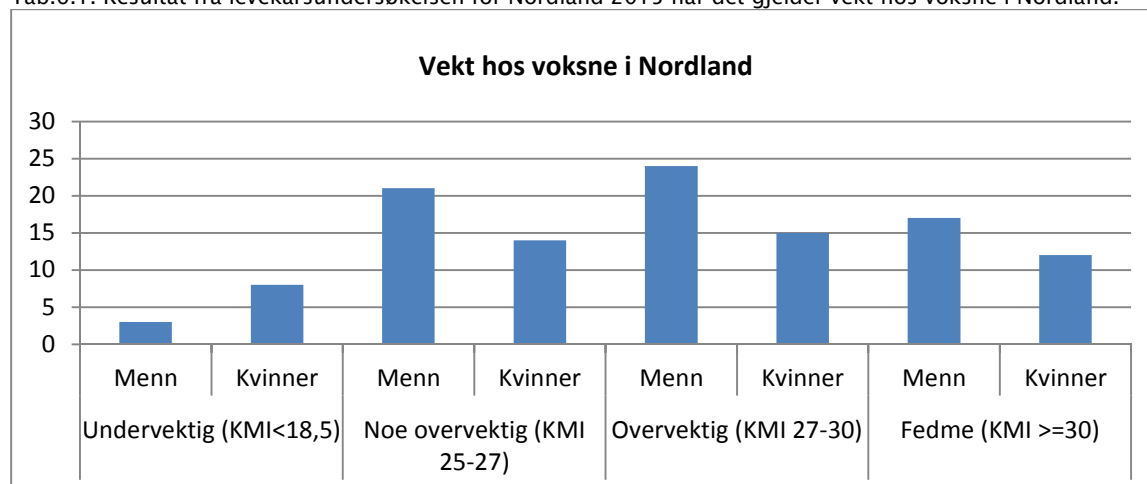
De siste 30 årene har alle grupper i landet fått bedre helse, men helsegevinsten har vært størst for personer med lang utdanning og høy inntekt. For eksempel har denne gruppen høyere forventet levealder enn personer med kortere utdanning og lavere inntekt. Utjevning av sosiale helseforskjeller er en viktig målsetting i folkehelsearbeidet. Tabellene på side 8 viser utviklingen i levealder.

I Vestvågøy kommune er det de med universitet eller høyskoleutdanning som har hatt den største økningen i forventet levealder i perioden 1996–2013. De med grunnskole eller videregående som høyeste utdanningsnivå lever gjennomsnittlig litt lengre sammenliknet med samme utdanningsnivå på fylket og i landet. Det er drøyt 10 års forskjell i forventet levealder hos menn med grunnskole-utdanning og kvinner med høyere utdanning i kommunen.

Overvekt og fedme

Overvekt og fedme gir økt risiko for type 2-diabetes, hjerte- og karsykdommer, høyt blodtrykk, slitasjegikt i knær og hofter og enkelte kreftsykdommer som tykktarmskreft. Overvekt og fedme kan også ha alvorlige psykiske helsekonsekvenser. Det er ingen klar grense (målt ved Kroppsmasseindeks – KMI) for når sykdomsrisikoen øker eller faller, overgangene er glidende. Erfaring viser at det for de fleste er vanskelig å oppnå varig vektreduksjon når man først har blitt overvektig. Forebygging av overvekt er derfor av stor betydning. Tiltak som kan påvirke mat- og aktivitetsvaner vil være av særlig betydning.

Tab.6.1. Resultat fra levekårsundersøkelsen for Nordland 2015 når det gjelder vekt hos voksne i Nordland.

Kilde: SSB. Kroppsmasseindeks (KMI) beregnes utfra høyde og vekt- $KMI = \text{vekt (kg)} / \text{høyde (meter)}^2$

På kommunenivå er tallene vi har på overvekt og fedme fra de guttene og jentene som på sesjon 1 (selvrapportert nettsesjon) har oppgitt høyde og vekt. En ser at om lag 30% i kommunen kommer inn under kategori overvekt eller fedme, noe som er over fylkes og landsgjennomsnitt.

Tab.6.2. Overvekt: KMI 25–29,9. Fedme: KMI 30 og over.

År		2011–2014	2012–2015
Hele landet	menn	23,6	24,1
	kvinne	19,1	19,9
Nordland	menn	27,4	29,5
	kvinne	24,2	24,5
Vestvågøy	menn	26,5	30,1
	kvinne	31,8	31,6

Kilde: Folkehelseinstituttet, KommuneHelse statistikkbank.

Sykdomsgrupper

Bruk av primærhelsetjenesten kan gi informasjon om helsetilstand og utbredelse av sykdom i befolkningen. Dette kan igjen si noe om bakenforliggende faktorer som miljø og levevaner. I denne statistikken er 3 sykdomsgrupper tatt med; psykiske symptomer og lidelser, muskel og skjelett og hjerte- og karsykdommer.

Tab.6.3. Informasjon fra primærhelsetjenesten

Alder	Sykdommer (personer med ulike diagnoser per 1.000 innbyggere)	Vestvågøy	Vestvågøy	Vestvågøy	Nordland	Norge
	År	2010–2012	2011–2013	2012–2014	2012–2014	2012–2014
0–74 år	Psykiske symptomer og lidelser	149,2	153,9	152,4	143	141,6
	Muskel og skjelett (ekskl. brudd og skader)	303,7	306,1	305,4	291,9	262
	Hjerte- og karsykdomsdiagnoser, totalt	113,4	112,9	110,5	105,4	105,8
15–29 år	Psykiske symptomer og lidelser	142,3	149	149,7	150,9	141,6
	Muskel og skjelett (ekskl. brudd og skader)	236,7	243,6	243,4	231,9	203,9
	Hjerte- og karsykdomsdiagnoser, totalt	17,8	21,1	22,4	18,1	16,7

Kilde: Folkehelseinstituttet, KommuneHelse statistikkbank.

I gruppa 0–74 år muskel og skjelett er klart største årsak til at folk oppsøker lege. Psykiske symptomer og lidelser er på andreplass innenfor begge aldersgrupper. Grensen mellom muskel og skjelettlidelse og psykiske symptomer er ofte glidende. Hjerte- og karsykdommer har gått noe ned i perioden 2010–2014. I gruppa 15–29 år ser vi også at muskel og skjelett er største årsak til kontakt med lege. Sammenliknet med Nordland og Norge er sykdomsbyrden generelt høyere i Vestvågøy.

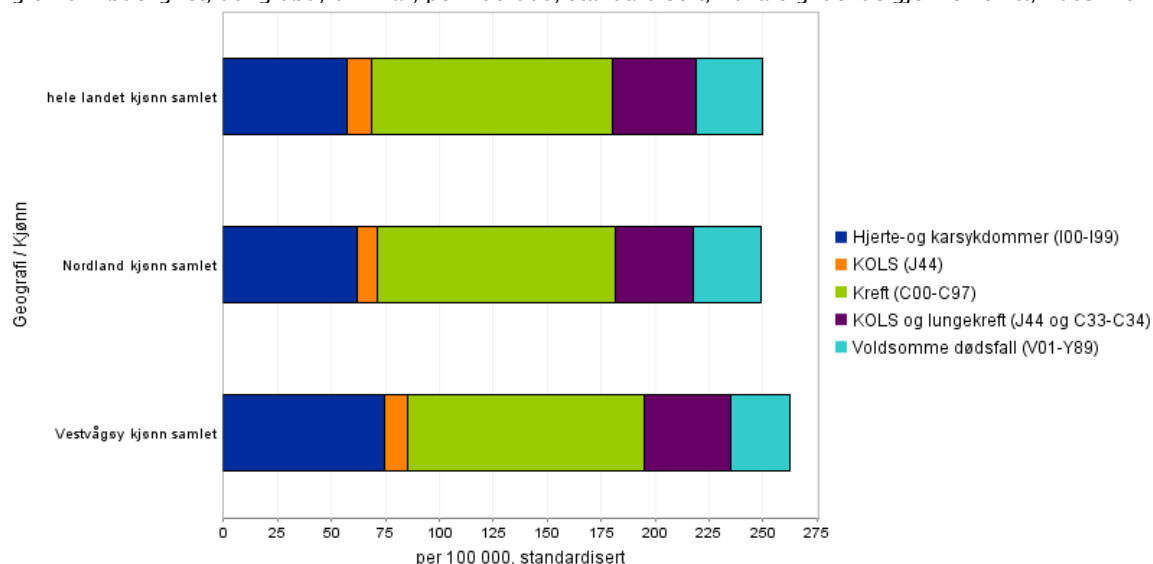
Utfordringer helsetilstand:

- I likhet med resten av landet er det økende sosiale helseforskjeller i Vestvågøy
- Overvekt og fedme er utbredt blant voksne i Vestvågøy og representerer et stort forebyggingspotensial
- Muskel og skjelettlidelser er den sykdomsgruppen som er største årsak til at innbyggerne i Vestvågøy tar kontakt med fastlege

Dødsårsaker (for tidlig død)

Informasjon om tidlig død (her definert som død før 75 års alder) av gitte sykdomsgrupper gir oss viktig informasjon om hvor vi bør sette inn forebyggende tiltak. Dagens dødsårsaksmønster gjenspeiler ikke nødvendigvis befolkningens levevaner de siste årene. Det er flere som dør tidlig i Vestvågøy enn i fylket og landet ellers. Hjerne- og karsykdommer er den tydeligste årsaken til at flere dør tidlig i her i kommunen.

Fig.6.10. Dødelighet, tidlig død, 0–74 år, per 100.000, standardisert, 10-års glidende gjennomsnitt, 2005–2014.

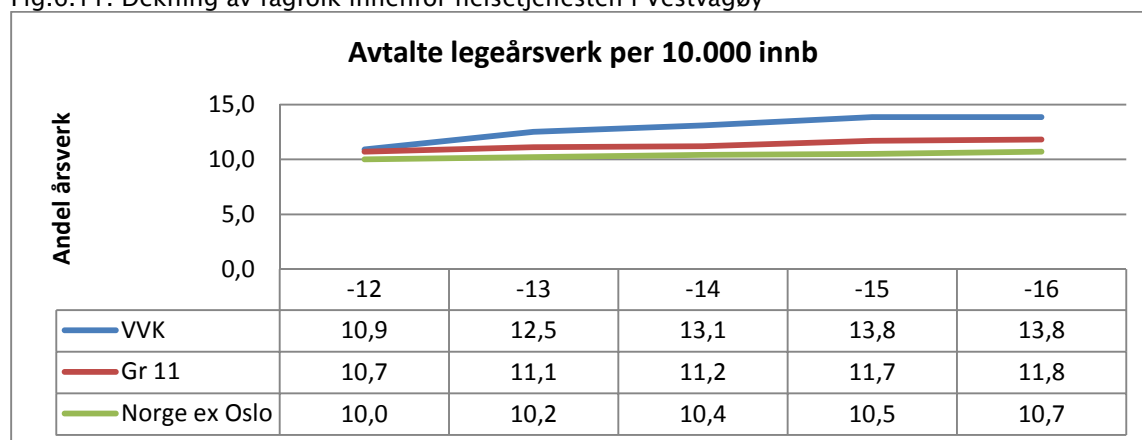

Kilde: Folkehelseinstituttet, KommuneHelsa statistikkbank

Helsetjeneste

Primærhelsemeldingen kom i mai 2015, og har tittelen: «Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet». Samtidig har vi en helsetjeneste som er lite preget av helhet. Den er fordelt på flere forvaltningsnivåer, den har en blanding av private og offentlige aktører, og selv innenfor kommunen er den spredt på flere sektorer og enheter. Utfordringen er få en tjeneste som er koordinert, som involverer brukerne, og som har god kvalitet. (Meld. St. 26, 2014–15, s. 11)

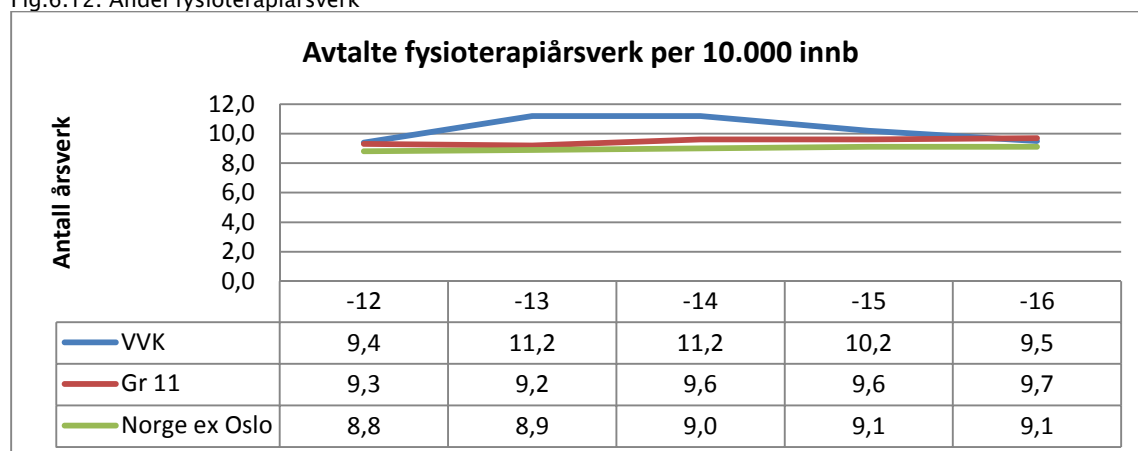
Fig.6.11. Dekning av fagfolk innenfor helsetjenesten i Vestvågøy

Vi har, i likhet med mange andre kommuner, store utfordringer med å rekruttere og beholde fastleger. I tillegg er det fra 1.mars 2017 ved tildeling av fastlegehjemler krav om at legen må være spesialist i allmennmedisin, eller at legen må begynne denne spesialiseringen (et 5 års løp). I denne

spesialiseringen er det krav om at legen skal arbeide et år spesialisthelsetjenesten. Vi må da lage en plan for vikarleger for i året legen er ute. Da 4 av våre fastleger nærmer seg pensjonsalder bør kommunen i samarbeid med legeföreningen lage en strategi for rekruttering til tjenesten.

Fig.6.12. Andel fysioterapiårsverk

Etter en reduksjon i 2014 kom Vestvågøy ned på samme fysioterapidekning som andre kommuner. Nedtak på 2 årsverk/hjemler var midlertidig, og det er nå økt fra 2017. Fra 2017 må alle pasienter betale egenandel for fysioterapi (opp til et visst beløp). Dette gjelder uavhengig av diagnose, og inkluderer nyopererte pasienter og pasienter i hjemmebehandling.

En regner med at når fysioterapeuten flytter i nye lokaler i Origo vil effektiviteten for behandling økes. Det at terapeutene får behandlingsmulighet på sitt kontor og at en får gode treningsarealer bidrar til at flere pasienter kan behandles hos tjenesten i stedet for at de i dag må bruke mye tid i bil for behandling i hjemmene og at de må avtale seg imellom for å benytte behandlingsrom.

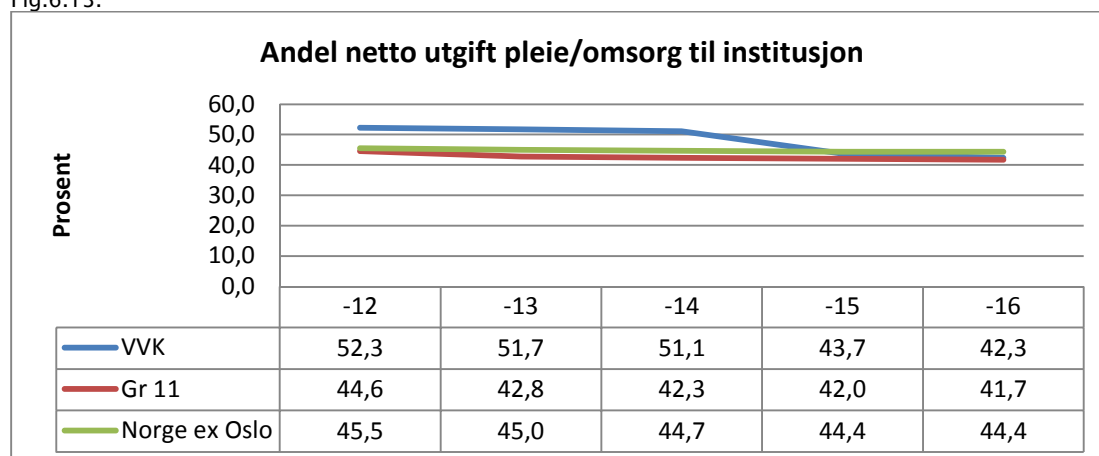
Utfordringer helsetjenesten:

- Sikre et helsefremmende perspektiv ved å ha fokus på mestring, trygghet, tilhørighet og ressurser
- Sikre helsetjenester av god kvalitet, som er god koordinerte, og som involverer brukerne
- Samhandling og oppgavedeling mellom forvaltningsnivåene, mellom private og offentlige aktører, og mellom kommunale sektorer/enheter
- Sikre rekruttering av leger, legge til rette for spesialisering, og tilby konkurransedyktige betingelser.

Omsorgstjeneste

Kommunen har tidligere hatt en omsorgstjeneste med høyere andel institusjonsomsorg (og dermed mindre andel åpen omsorg) sammenliknet med andre kommuner.

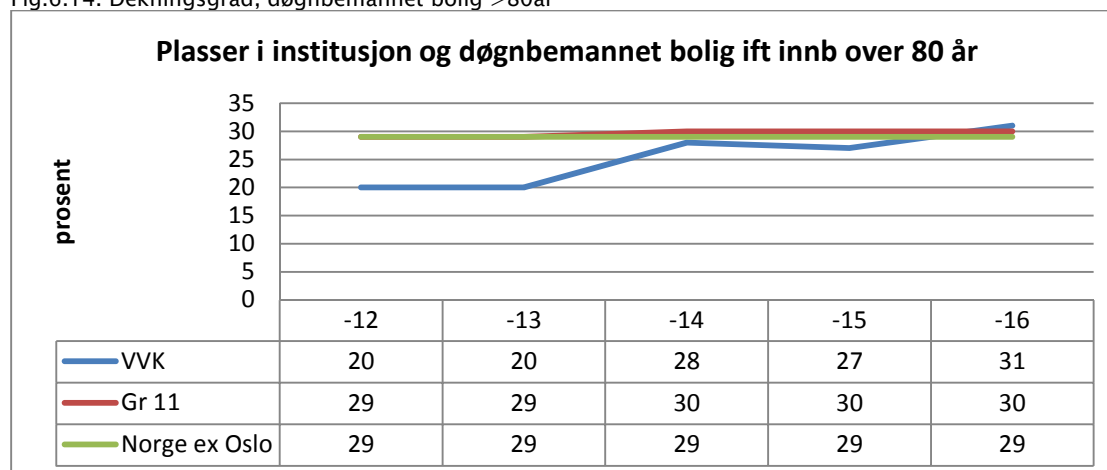
Fig.6.13.

Andelen brukt på institusjon er gått ned i Vestvågøy i perioden, fra 52,3% til 42,3%. Kommunen har nå en sammensetning av utgiftene til pleie og omsorg som er mer på linje med både gruppe 11 og landet for øvrig. Dette er i tråd med politiske vedtak i 2014, da en tok noe ned på Lekneshagen og Sykehjemmet, og bygde opp i Åpen omsorg knyttet til døgnbemannede boliger på Leknes Bo- og Service.

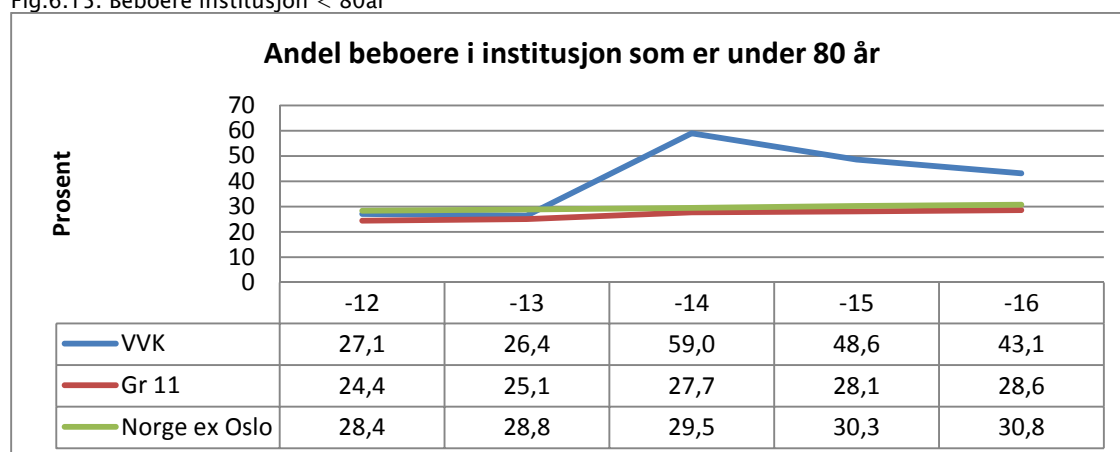
Kommunen har en dekningsgrad i institusjon (sett ift innbyggere over 80 år) på linje med andre kommuner. Ser en på plasser i institusjon og boliger med heldøgns bemanning viser statistikken:

Fig.6.14. Dekningsgrad, døgnbemannet bolig >80år

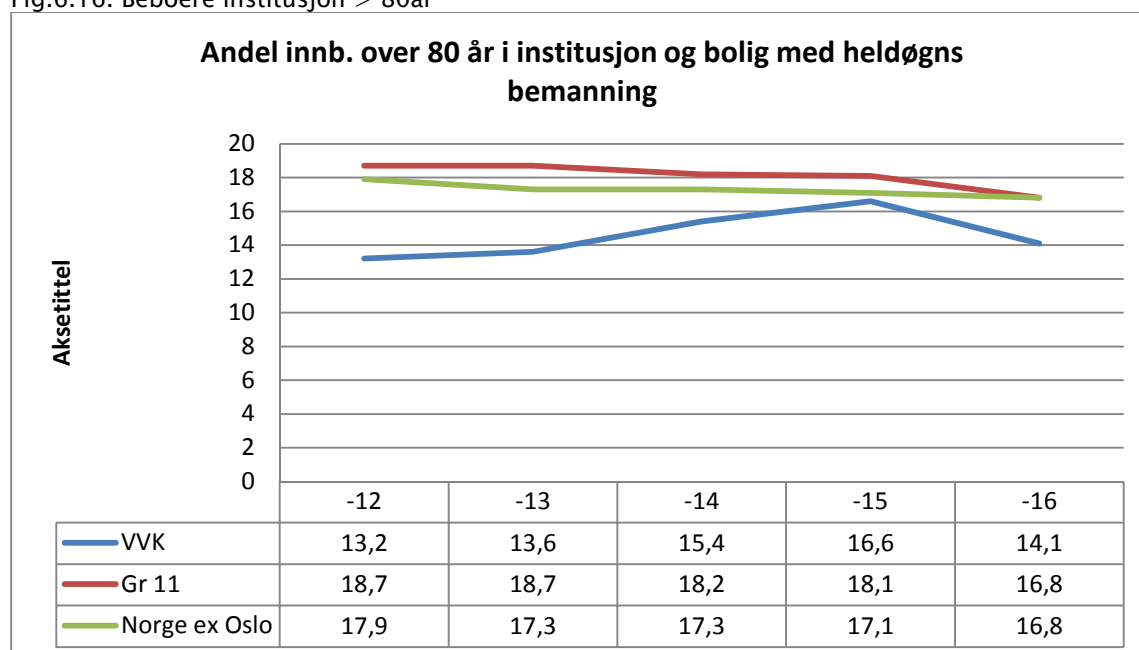
Vestvågøy en økning da Bo- og service ble utvidet og fikk døgnbemanning i 2014. En ligger nå på linje med andre kommuner på samlet dekning. Utfra dette kan det se ut som om en per i dag har «nok» døgnplasser. Hvordan brukes så de plassene kommunen har? Ser en på alderssammensetning i institusjon så viser den:

Fig.6.15. Beboere institusjon < 80år

Vestvågøy har en høyere andel beboere under 80 år. Dette ble markant da Bo- og Service ble utvidet i 2014, og det har tatt, og vil fremdeles ta noe tid å få endret dette. I tillegg har kommunen fra 2015 tatt over alle utskrivningsklare pasienter fra sykehuset, noe som også endret sammensetningen av beboere på institusjonene. Dette bildet ser vi tydelig når en ser på hvor stor andel av innbyggerne over 80 år som er i institusjon eller heldøgnsbemannet bolig.

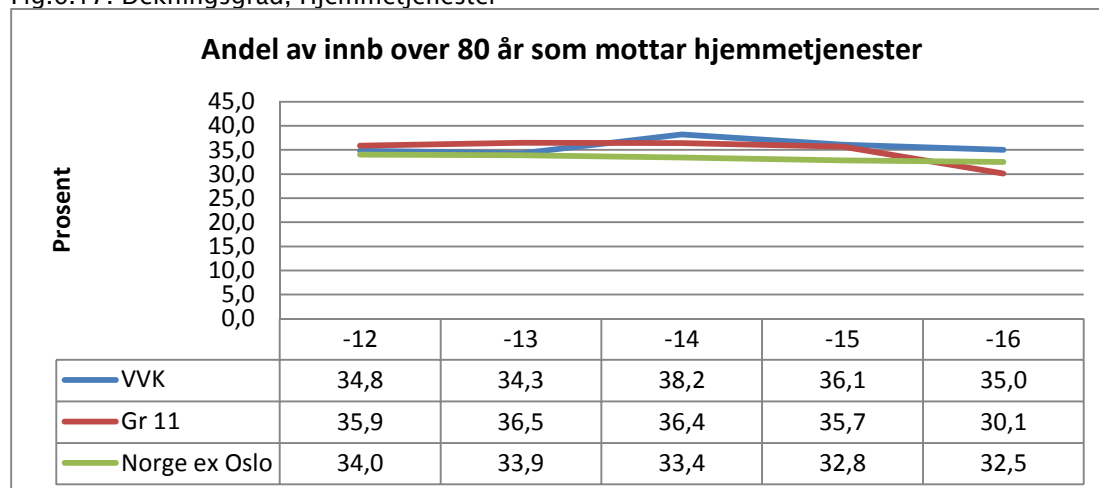
Fig.6.16. Beboere institusjon > 80år

I og med at kommunen har høyere andel beboere under 80 år både i institusjon og i bolig med heldøgns bemanning, så blir også andelen over 80 år i som har plass i institusjon eller bolig med heldøgns bemanning noe lavere enn i andre kommuner. En ser imidlertid at dette er i ferd med å endres noe.

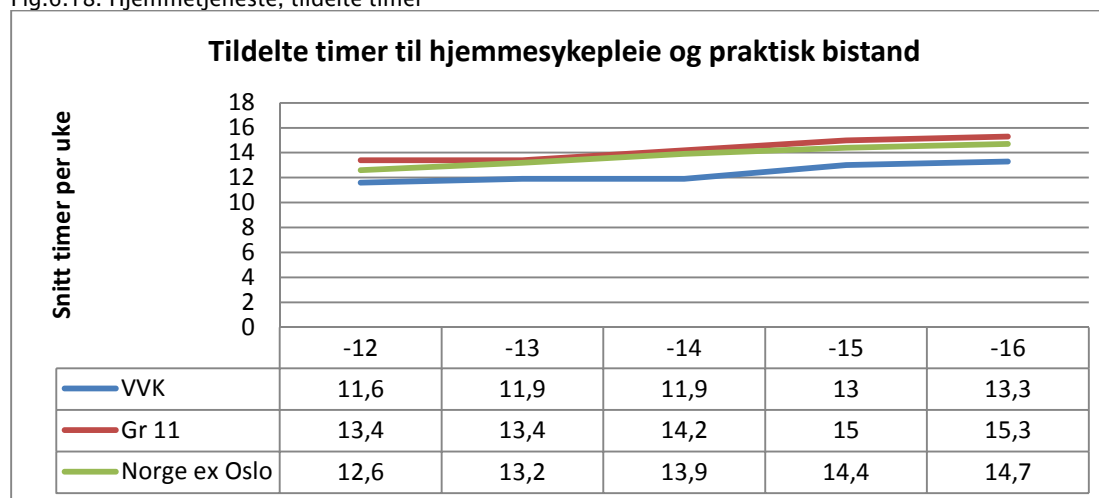
Oppsummert så kan vi kanskje si at kommunen per har «nok» plasser i institusjon og døgnbemannet bolig, men at vi kanskje bruker de «feil». Utfordringen er hvordan vi fram mot 2040 skal gi et tilbud når antallet over 80 år nesten fordobles.

Fig.6.17. Dekningsgrad, Hjemmetjenester

Kommunen yter hjemmetjenester til en større andel av innbyggerne over 80 år enn det andre kommuner gjør. Det kan henge sammen med at færre over 80 år er på institusjon (se ovenfor). Ser en på tjenestene de mottar så ser en at snitt tildelte timer per bruker per uke er noe lavere i Vestvågøy sammenlignet med andre kommuner.

Fig.6.18. Hjemmetjeneste, tildelte timer

Flere trender vil måtte endre måten vi yter hjemmetjenester på i framtiden:

- Antallet eldre øker kraftig, i Vestvågøy vil antallet over 80 år øke med 90 % fram mot 2040.
- Brukere og pårørende er bevisste på sine rettigheter, og stiller større krav til tjenestene.
- Fagkompetanse blir en knapp ressurs, og må brukes på en fornuftig og effektiv måte.

KS og staten samarbeider om en stor satsning på velferdsteknologi. Dette kan f.eks. innebære:

- Digitale trygghetsalarmer, som kan tilknyttes langt flere tjenester/funksjoner
- Varslings – og lokaliseringsteknologi (GPS), spesielt til brukere med lettere demens
- Elektronisk medisineringsstøtte, som kan varsle bruker når det er tid for medisin
- Elektroniske dørlåser (e-lås), for sikrere og enklere tilgjengelighet for hjelperne
- Logistikk-løsning for mer optimale kjøreruter og bedre kvalitet
- Oppgraderte sykesignalanlegg/pasientvarslingssystem
- Digitalt nattlig tilsyn, slik at bruker slipper å bli forstyrret av nattevakt som låser seg inn

Dette er krevende å implementere. «Vellykket bruk av velferdsteknologi forutsetter opplæring, endring av arbeidsrutiner og vilje til å gi tjenester på nye måter. Teknologi må erstatte hele eller deler av tjenesten slik at gevinster faktisk kan tas ut. Et sentralt suksesskriterium er å rekruttere mange brukere som kan ha nytte av velferdsteknologiske løsninger fremfor å motta tradisjonelle tjenester. Når et behov for bistand/tjenester fra kommunen oppstår er det viktig å vurdere om velferdsteknologi kan være en del av tiltaket.» (Kilde: Helsedirektoratet 12/2015: *Gevinstrealiserings-rapport nr. 1*).

Hverdagsrehabilitering er forebygging og rehabilitering mens den det gjelder bor hjemme. Brukernes mål er viktig, og den fokuserer på hvilke hverdagsaktiviteter som brukeren ønsker og har mulighet til å mestre. Det settes så inn en tverrfaglig innsats (med ergo- og fysioterapeuter, sykepleiere mv), som både trener bruker og lærer opp øvrige ansatte i hjemmetjenesten. Hverdagsrehabilitering er basert på en intensiv innsats i oppstarten, og gradvis avvikling etter som aktivitetsfunksjonen bedres. Det blir hevdet at brukerne opplever stor endring i fysisk funksjon og mer aktive etter hverdags-rehabilitering er etablert.

Hverdagsrehabilitering skiller seg fra ordinære pleie- og omsorgstjenester, ved at pleie eller praktisk bistand ikke gis før den det gjelder har fått en vurdering av sitt rehabiliteringspotensiale. Den enkeltes hverdagsmestring vektlegges før passive eller kompensierende tilbud. Hverdagsmestring som et tankesett som vektlegger den enkeltes mestring uansett funksjonsnivå. (Kilde: www.hverdagsrehabilitering.no).

Hverdagsrehabilitering som filosofi og tjeneste er viktig å få innført i Vestvågøy kommune. Dette for å redusere kostnader (dvs. gi tjeneste til flere innenfor samme ramme). Erfaring fra kommuner som har innført dette er at den kan medføre en billigere. Dette krever imidlertid kompetanseheving for personellet, og økt tverrfaglig samarbeid mellom sykepleiere, ergoterapeut, fysioterapeut og leger.

Omsorgstjenestene har nå et særlig fokus på **ernæring**, både i institusjon og i åpen omsorg. Nasjonale beregninger viser at 70 000 eldre er underernærte. Kommunen er en av 5 pilotkommuner i Helse- direktoratets kampanje «Pasient og brukersikker kommune», og knytter dette mot arbeid med Kontinuerlig forbedring (Lean). Her vurderes både risiko, det gjøres individuell kartlegging, lages individuell ernæringsplan, og gis informasjon. I dette arbeidet må en både ha tydelig fokus, sikre dokumentasjon, klare ansvarsforhold, definerte overganger mellom ulike nivå, og sikre tverrfaglig samarbeid og samarbeid med bruker og pårørende. Det er krav i primærhelsemeldinga at kommunen skal ha ernæringsfysiolog på plass i 2020

Bolig er en forutsetning for velferden vår. Det må gjøres en politisk beslutning om boligpolitikk i vår kommune. Vestvågøy kommune bør ta et grep om boligpolitikken for å sikre tilstrekkelig nye boliger, god variasjon i boligtyper og en god sosial profil. Det boligpolitiske arbeidet skal styrke kommunes rolle som premissgiver og aktiv tilrettelegger for boligutviklingen. Kommunen realiserer boligpolitikken gjennom godt samarbeid med boligbransjen. Det forutsetter at kommunen er en forutsigbar til rette- legger, og strekker seg som en fremtidsrettet partner i å realisere nye bo - og tjenestekonsepser. Viktig med et godt samspill mellom private aktører i boligbransjen og andre offentlige etater.

Utfordringer omsorgstjeneste:

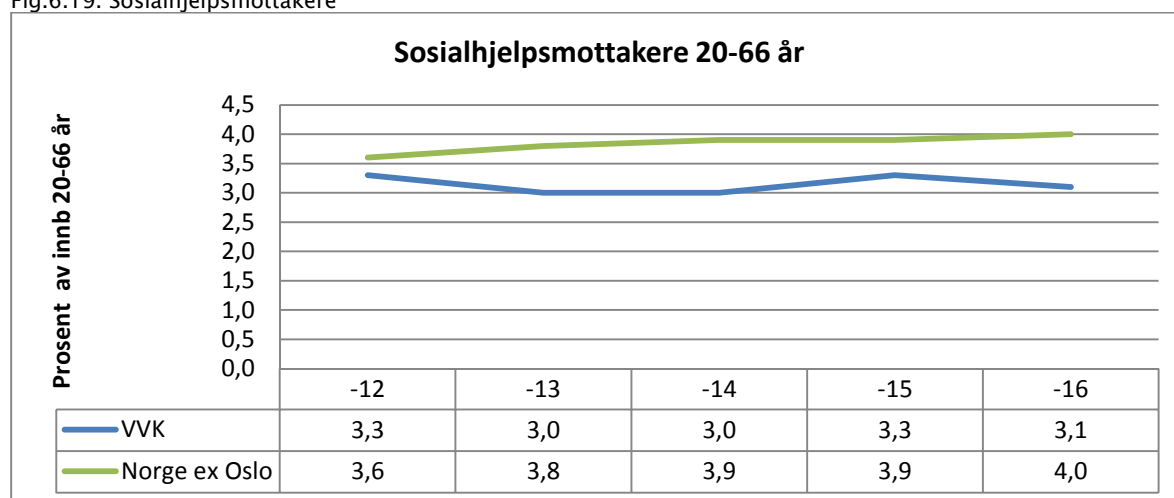
- Etablere realistiske standarder og strukturer for det kommunale tjenestetilbudet som er forutsigbart, og som definerer effektivitet og kvalitet og som utnytter tilgjengelige bo- og institusjonstilbud optimalt
- Etablere nye døgnbemannede omsorgstilbud som er tilpasset brukergruppens behov, i takt med økende antall eldre

- Ta i bruk ny forskning innenfor åpen omsorg, der velferdsteknologi og hverdagsrehabilitering blir viktige elementer. Utvikle både kompetanse og kultur knyttet til dette
- Etablere en helhetlig boligpolitikk som omfatter boliger for eldre, vanskeligstilte, bostedsløse, og evt. andre grupper som trenger hjelp til å skaffe eller beholde et boligtilbud.

Sosial og flyktningetjeneste

Når det gjelder statistikk ift arbeidsledighet, uføre, antall innvandrere, mv vises det til kap 0: Befolkning (se fra side 6). Andelen sosialhjelpsmottakere ift voksne innbyggere (alderen 20–66 år) ligger Vestvågøy noe under landsgjennomsnittet (se neste side).

Fig.6.19. Sosialhjelpsmottakere

NAV

Myndige NAV-kontor, større enheter, utvidet samarbeid i regionen

Det er ønskelig med større NAV-kontor for å sikre kompetanse og redusere sårbarhet. Dette har stoppet litt opp fordi det ikke ble noe av kommunesammenslåingen i vår region. Nå er det foreløpig opp til kommunene å samarbeide på frivillig basis. Det arbeides nå med regionalisering på fylkesnivå. Det betyr at en vurderer å slå sammen flere fylker til større regioner. Det er ute p høring i disse dager. Hvordan dette slår ut for Nordland og Lofoten er usikkert. Garantiordningen er opphevet og de minste kontorene får redusert sine ressurser etter samme kriterier som andre kontor. Anbefalingen er at Flakstad og Moskenes legges under Vestvågøy og at Vågan blir avdelingskontor under Vestvågøy

Digitale tjenester og ivaretagelse av svake grupper

NAV følger samfunnsutviklingen og digitalisere stadig flere av sine tjenester. Dette skaper utfordringer ift den gruppen som blant annet ikke kan språket, og for grupper som ikke har digital kompetanse eller tilgang på datamaskin. På den annen side er NAV tilgjengelig for alle mennesker døgnet rundt.

Aktivitetsplikt

Alle som mottar økonomisk sosialhjelp plikter å utføre som har det formål og skal lede brukerne nærmere arbeidsmarkedet. Oppgavene skal være relevant og ikke en «straff» for en ytelse.

Utfordringen er om kommunen kan stille til disposisjon aktuelle aktiviteter for disse brukerne? Primært ungdom under 30 år.

Arbeid og utdanning for innvandrere

Vi må sette våre nye innflyttere i stand til å delta i samfunnet gjennom selvstendighet og mestring, både ift arbeid og utdanning.

Språk

NAV opplever at vi har flere fremmedspråklige med dårlig norskkunnskap. Dette gjelder blant annet flyktninger som er ferdig med introduksjonsprogrammet men som likevel ikke kan norsk. De er ikke i stand til å nyttiggjøre seg av NAV sine tiltak og er ikke klar til å gå ut i jobb. Dette er en gruppe som henter ut stadig mer av den total sum på sosial budsjettet. I Vestvågøy er sosialhjelpsmottakere gått ned med 5–6 %, mens nivået på sosialhjelpsutgifter er endret med 23,3 % fra 2012 – 16. På landsbasis var endringene henholdsvis 15,4 % og 28,6 % (KOSTRA). Det må legges ned større innsats for denne gruppen. Dette er viktig av flere hensyn; bla hjelpe folk til å klare seg selv, hindre fattigdom og utenforskap. NAV har pr i dag ikke ressurser som er nødvendig for å bistå denne gruppen på en god måte.

Utfordringer sosial og flyktningetjeneste:

- Organisering av NAV-kontorene
- Digitalisere tjenestene, men også ivareta svake grupper
- Fornuftige oppgaver til de som har aktivitetsplikt
- Sette våre nye innflyttere i stand til å delta i samfunnet gjennom selvstendighet og mestring, både ift arbeid og utdanning.

6 c) Kultur, Idrett og frivillighet (Helse, livskvalitet og oppvekstmiljø)

Hovedmål

Skape et kvalitativt godt, variert og inkluderende kultur, idretts- og frivillighetstilbud som fremmer deltakelse, kreativitet, læring, helse og livskvalitet i Vestvågøysamfunnet.

Endring fra tidligere styringsdokument:

1. Barn og unge representerer kommunens fremtid. Det er avgjørende at det i oppvesten skapes opplevelser og holdninger som gjør at de vil ønske å bli positive bidragsytere i fremtidskommunen Vestvågøy.
2. Folk har et universelt behov for å møtes. I planleggingen må vi ta inn over oss at innbyggerne i stadig større utstrekning ønsker å møtes i det offentlige rom. Det er viktig at slike arenaer tilrettelegges slik at de fremmer fellesskap og skaper stolthet.
3. Tilflytting til kommunen gjør at folketallsutviklingen er positiv. Tilflyttere representerer en verdifull tilleggsverdi. Det er av stor betydning at disse menneskelige ressursene omsettes til aktive bidrag i lokalsamfunnsutviklingen.
4. Kommunens innbyggere forventer at de lokale kulturtilbudene holder en kvalitet og standard som en finner ellers i landet.
5. Meieriet kultursenter har i løpet av kort tid vist seg å bli en viktig sosial og kulturell møteplass. Det er viktig at denne ressursen forvaltes på en måte som gir nytte for hele lokalsamfunnet.

I henhold til planstrategien skal Vestvågøy utarbeide en kommunedelplan for kultur og frivillighet i 2018. Denne prosessen vil gi mulighet til en nærmere analyse av status, utfordringer og strategier.

Utfordringer kultur, idrett og frivillighet:

- Skape flere sosiale og kulturelle arenaer der innbyggere møtes på formelt og uformelt grunnlag (planlagt og ikke-planlagte tiltak) – og der det skapes en positiv fellesskapsfølelse
- Gjøre eksisterende kommunale tilbud mer tilgjengelige for alle brukerne (fysisk tilgjengelighet og åpningstider) – møteplasser som preges av yrende liv fra morgen til kveld
- Hvordan styrker vi den frivillige, offentlige og private innsatsen (samordning) for å skape/etablere et mangfoldig og godt tilbud til innbyggerne i alle livsfaser?
- Hvordan tilrettelegger vi slik at ungdom blir positive bidragsytere i fremtidens Vestvågøy?
- Hvordan kan vi forvalte den infrastrukturen som er skapt gjennom Meieriet kultursenter til beste for hele lokalsamfunnet?
- Hvordan kan Vestvågøy kommune tilrettelegge for et lokalt idretts- og friluftsliv som gir tilbud som fremmer mestring og fellesskapsopplevelser?
- Hvordan sikrer vi at Vestvågøy kommune får del i en større andel av de offentlige (statlige) midler til kulturtiltak?
- Kommunen har mange ressurser som kunne brukes innenfor kunst- og naturbaserte virksomheter. Hvordan utnytter vi potensialet som ligger i kulturbasert næringsutvikling til å skape flere lokale arbeidsplasser?
- Hvordan kan kommunen innfri innbyggernes økende etterspørsel etter kvalitativt gode kultur- og fritidsaktiviteter?
- Hvordan vil kommunen sikre at nye innbyggere som flytter til kommunen blir aktive bidragsytere i nærings-, frivillighets- og kulturlivet

6 d) Samfunnssikkerhet og beredskap (Helse, livskvalitet og oppvekstmiljø)

Hovedmål

Arbeide for å redusere sårbarhet og gjøre samfunnet mer robust ved å forebygge og redusere omfang og skader av uønskede hendelser

Skader og ulykker

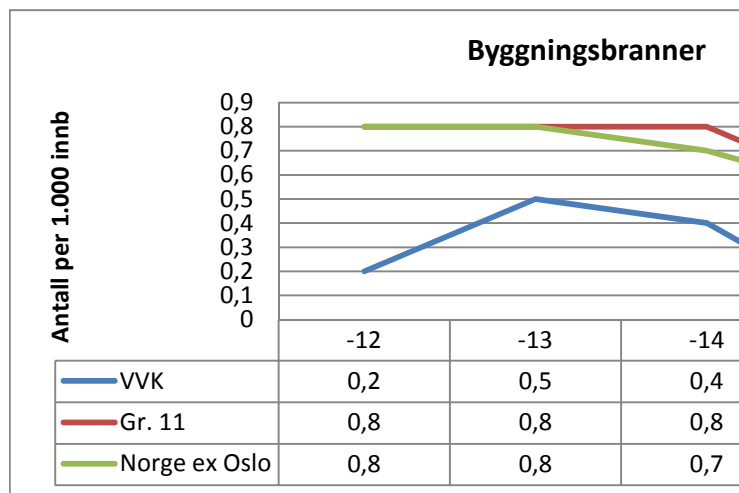
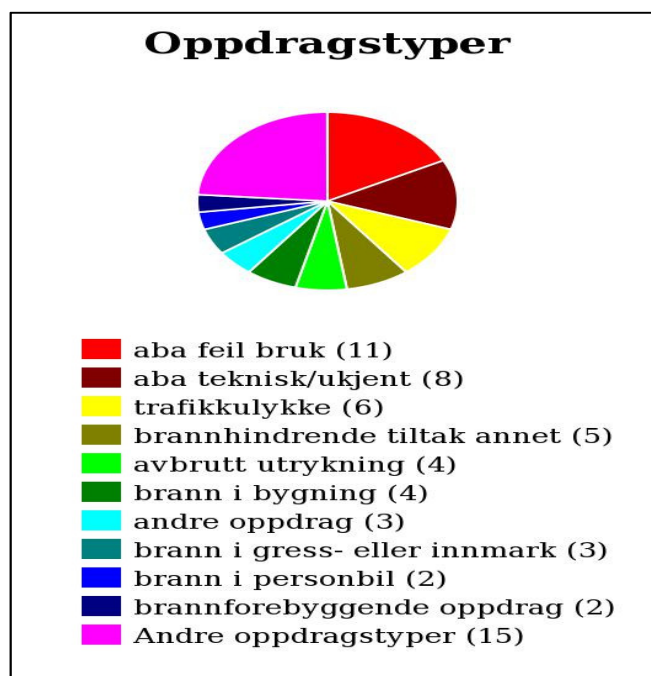
Dødeligheten av skader og ulykker har gått jevnt ned siden 1950-tallet, men utgjør fremdeles en folkehelseutfordring. For personer under 45 år er ulykker den største dødsårsaken i Norge. Ulykkene har ofte store helsemessige, sosiale og økonomiske konsekvenser for dem som rammes og for pårørende, og medfører betydelige kostnader for samfunnet lokalt og nasjonalt.

Det er de yngste og eldste delene av befolkningen som er mest utsatt for skader og ulykker. Det er et betydelig potensial for forebygging av skader og ulykker. Selv om alle helseforetak siden 2009 ved forskrift er pålagt å registrere data på ulykkesskader er det få som gjør dette. Når kommunen skal prøve å skaffe seg en oversikt over skadebildet er det så si ingen gode data å hente (Norsafety 2016).

Brann

Statistikken på brann preges av at det er relativt få hendelser, og at en for en enkeltkommune får store svingninger fra år til år. Generelt ser vi imidlertid at Vestvågøy har færre bygningsbranner enn andre kommuner.

Fig.6.22. Bygningsbranner

Brannvesenet har imidlertid flere oppgaver enn kun bygningsbranner, derav navnet *brann- og redningsvesen*.

Fra 2. halvår 2016 har brannvesenet tatt i bruk nytt registreringsverktøy hvor man nå kan hente ut ulik statistikk, både for egen kommune og for landet for øvrig.

Ved utgangen av 2017 vil man kunne få statistikk over hele året, ikke bare for et halvt år som vist her.

Legg merke til at antall trafikkulykker overstiger antall boligbranner.

(aba er her forkortelse for automatisk brann-alarm)

Utfordringer

1. Deltidskonstabelen står i fare for å «forsvinne» på sikt dersom det ikke aktivt gjøres tiltak for å stimulere denne yrkesgruppen.

Årsak

Kompleksiteten knyttet til en liten deltidsstilling med et høyt kompetansekrav som må rekrutteres fra et veldig snevert geografisk område:

- Hovedarbeidsgiver vegrer seg for å stille sin ansatte til disposisjon for brann- og redningsvesenet.
Denne må påregne inntil 30 dager frikjøp av sin ansatte i løpet av de to første årene
- Brannvesenets oppgaveportefølje og kompetansekrav er betraktelig endret de siste årene.
Deltidsbrannmannens ferdighetsnivå skal i dag omfatte både brann, ulike redningsoppdrag, håndtering av trusselsituasjoner og et mer profesjonelt samband mm. Det er krevende å få etablert og vedlikeholdt et tilfredsstillende ferdighetsnivå på deltidskonstabelen med det antall øvelsestimer som er til rådighet i løpet av et år
- Brannkonstabelen rekrutteres fra et begrenset geografisk område – radius ca 4–5 km fra brannstasjonen – hvor vedkommende primært skal både bo og arbeide innenfor. Søkermassen er dermed liten jf. andre yrkesgrupper. Erfaring fra de siste årene viser at brannkonstabelen i større grad enn tidligere bytter hovedarbeidsgiver – og man får problemer jf. pkt a
- Økt kompetansekrav har ført til mer obligatorisk opplæring, hvor store deler av opplæringen nå forventes skal gjøres som nettbasert selvstudium. Deltidskonstabelen har en terskelverdi på hvor mye tid han/hun er villig til å bruke på dette
- Deltidskonstabelen har flere ganger så stor sjanse for å rammes av kreft enn sammenliknbare grupper
- Alle øvelser legges som hovedregel på ettermiddag/kveld, og deltidskonstabelen er avhengig av «aksept» fra kone/samboer. Samfunnsengasjementet som oftest er drivkraften til deltidskonstabelen, favner ofte også over andre «konkurrerende» fritidsaktiviteter – ofte knyttet til oppfølging av barn. Fortsatt deltakelse i et deltidsbrannvesen må oppleves som verdifullt og meningsfullt – tiden borte fra familie etc. må være «verdt det»
- Lønn alene er ikke tilstrekkelig drivkraft for deltidskonstabelen. Arbeidsgivers anerkjennelse, tilrettelegging og ivaretagelse er viktige verdiparametere som gir deltidsfunksjonen langt større kompleksitet enn en fulltidsstilling
- Ny foreslått utdanningsmodell for deltidspersonell samt revidering av *Forskrift om organisering og dimensjonering av brannvesen* kan legge føringer som på sikt fører til at deltidskonstabelen forsvinner.

Konsekvens

Brannvesenet er i dag kommunens største redningstekniske ressurs som kan stille med mye personell på kort tid. Dersom deltidskonstabelen forsvinner kan dette medføre:

- Lengre tid før skadelidte mottar hjelp
- Hendelsen blir større da denne får lengre tid til å utvikle seg enn ved raskere innsats
- Annen type organisering som er betraktelig dyrere enn dagens organisering

2. Brannfaglig kompetanse – både på ledelsesnivå, forebyggende nivå og beredskapsnivå – som i dag finnes i kommunen, kan på sikt forsvinne fra kommunen dersom staten får gjennomslag for etablering av fylkesvise brannvesen.

Årsak

Staten ønsker større driftsenheter og foreslår i sine utredninger felles brannvesen på fylkesnivå med felles ledelse i et regionsenter – for oss vil dette bli Bodø.

Konsekvenser

Sentralisering av ledelse vil trolig medføre redusert ledelse i distriktene. For store avstander reduserer det lokale engasjement og vanskeliggjør rekruttering lokalt (særlig for de minste kommunene). En sentralisering av forebyggende avdeling vil fjerne en viktig synergieffekt mellom beredskapsavdeling og ikke minst lokalt ledelsesnivå.

Kommentar

Brannsjefene i fylket ønsker samarbeid og ser et stort behov for dette innen flere tema. Men Nordland har sine utfordringer. 44 kommuner med et samlet areal på 38.000 km² er et stort geografisk område. Fylket har større areal enn Vestfold, Østfold, Oslo, Akershus, Rogaland, Vest-Agder og Aust-Agder til sammen. Det skaper utfordringer med de lange avstandene. Tilnærmingen som DSB har valgt, ved å definere oppgaver som brann- og redningsvesenet må løse i samarbeid på et regionalt nivå, i stedet for å stille krav til befolkningsgrunnlag, mener vi er fornuftig.

Noen steder kan det være fornuftig å slå sammen brannvesen til enheter med samme ledelse, men å etablere et felles fylkesbrannvesen med de utfordringer Nordland har, mener vi ikke er fornuftig. Vi mener derfor at anbefalingen fra DSB til JD blir utfordrende i dette store distriktet. «Det anslås et behov for ett til to brann- og redningsvesen innenfor det geografiske området til Nordland Politidistrikt». Og denne anbefalingen kommer før Nordland har fått besøk av DSB?

Det positive med prosessen er at den har skapt et engasjement i deler av brannsjefgruppa som vi nå ønsker og håper skal omfatte samtlige brannsjefer i fylket. En viktig suksessfaktor for samarbeid er tillit og kommunikasjon. Denne bygges bl.a. gjennom god dialog.

3. Kommunen – gjennom deltidsbrannmannen – er i ferd med å «ta over» statlige oppgaver som tidligere ble håndtert av politi og ambulanse. Staten bygger dermed ned sin beredskap på bekostning av kommunen gjennom et brannvesen som stadig får tildelt flere oppgaver.

Årsak

Politiets vaktorganisering har medført at de senere årene har vært en utvikling hvor politiet ofte kommer som siste nødetat på skadestedet. Sentrale føringer – herunder også eget direktorat (DSB) –

legger føringer og forventninger til at brannvesenet i større grad enn tidligere skal være mer delaktig både ved mindre og større politioppgaver og ved helseoppdrag. Det trekkes veksler på brannkonstabelens lokale tilstedeværelse. Hendelsen 22. juli 2011 har bla. medført en felles nasjonal prosedyre for samvirke mellom nødetatene ved pågående, livstruende vold (PLIVO). Det forventes nå en mer aktiv rolle ved denne type hendelser fra brannvesenets side.

Konsekvenser

Brannvesenet er i ferd med, i større grad enn tidligere, å overta politioppgaver – herunder den totale innsatsledelsen på skadestedet. Brannvesenets lederopplæring må tilpasses dette dersom det er en utvikling som «anerkjennes».

Ved å gå inn i politioppgaver i langt større grad enn i dag står brannvesenet i fare for å gjøre noe med sitt omdømme i møte med publikum som kan være negativt. Forventningene til at brannvesenet skal utøve en PLIVO innsats samsvarer dårlig med nødvendig mengdetrening for denne type hendelser. Dette øker faren for alvorlig skade/død på eget personell.

Det vil være et grensesnitt på hva tid det er fornuftig at en annen nødetat enn den som primært eier hendelsen rykker ut for å best mulig ivareta skadelidte – og hva tid en annen nødetat minsker sine ressurser/vaktordninger på bekostning av at andre løser oppdraget. Det blir en økonomisk forskyvning mellom stat og kommune, hvor kommunen sitter med regningen som tidligere ble båret av staten.

Kommunal kriseberedskap

Da flere av Lofotkommunene har avvik knyttet til sin risiko og sårbarhetsanalyse, har Lofotrådet initiert felles utarbeidelse av denne. Prosjektet styres fra Vågan kommune, hvor man bl.a. har fått skjønnsmidler fra Fylkesmannen.

Lofotrådet ønsker også å få klarlagt hvordan kommunene skal kunne takle sine oppgaver ved en ulykke med cruiseskip. Fylkesmannen har bevilget 0,5mill i skjønnsmidler til dette. Vestvågøy kommune har påtatt seg styringen av prosjektet på vegne av Lofotrådet.

Utfordringer beredskap:

- Kommunen mangler oppdatert ROS-analyse med påfølgende tiltaksplan og beredskapsplaner
- Etablere eierskap til ROS-analyser og beredskapsplaner på samtlige virksomhetsnivå
- Få etablert godt samvirke i hele kommuneorganisasjonen for å kartlegge, bevisstgjøre og forebygge uønskede hendelser.
- Etablere og opprettholde nødvendige planer, kunnskap og prosedyrer for involverte aktører i forbindelse med en krisesituasjon
- Bygge opp beredskap knyttet til ulykker, utslipp eller andre uønskede hendelser knyttet til cruisetrafikk og øvrig skipsfart.

7: Kommuneorganisasjon

Hovedmål:

Utvikle en fremtidsrettet kommuneorganisasjon med dyktige og engasjerte medarbeidere som leverer gode tjenester til brukerne bidrar til utvikling av Vestvågøysamfunnet.

I dette bildet har Vestvågøy kommune to hovedutfordringer i framtiden:

- Evnen til å rekruttere, utvikle og beholde medarbeidere
- Evnen til utvikling og nyskaping

Hovedutfordring 1 – Evnen til å rekruttere, utvikle og beholde medarbeidere

Ledelse

Oversikten viser at av totalt 59 personer som innehar lederstillinger pr 30.4.17, har 36 ledere (61 %) vært tilsatt i mer enn 2 år. Det er rekruttert 18 nye ledere i løpet av de siste to årene, i tillegg er 5 lederstillinger under rekruttering og hvor det er konstituerte ledere pr i dag. Vestvågøy har over tid hatt store utfordringer med å sikre stabilitet og kontinuitet i lederstillinger på alle nivå – gjennom de siste to årene har hele 39 % av våre lederstillinger vært/er omfattet av nyrekruttering.

Tab.7.1. Ledelse – Oversikt over gjennomstrømmingen i kommunens lederstillinger de siste to årene – gjelder alle ledernivå

	Vært tilsatt i over 2 år	Vært tilsatt i under 2 år	Konstituerte ledere/ vakante stillinger	Tot ant ledere
Antall ledere	36	18	5	59
Antall ledere i %	61 %	30 %	9 %	100 %

God ledelse er avgjørende for å levere gode tjenester til innbyggerne/brukerne og handler om å vise gjennomføringskraft, mestre styring, være tydelig i rollen som leder og legge til rette for mestring og motivasjon hos medarbeiderne. I tillegg er det viktig å bygge kultur for nyskaping og læring osv.

Utfordringen for Vestvågøy kommune er å tiltrekke seg og beholder dyktige ledere. Stikkord for å møte utfordringen er blant annet rammebetingelser generelt for ledelse, godt omdømme, offensive og gode rekrutteringsprosesser, sikre god introduksjon, lederstøtte og legge til rette for kontinuerlig lederutvikling.

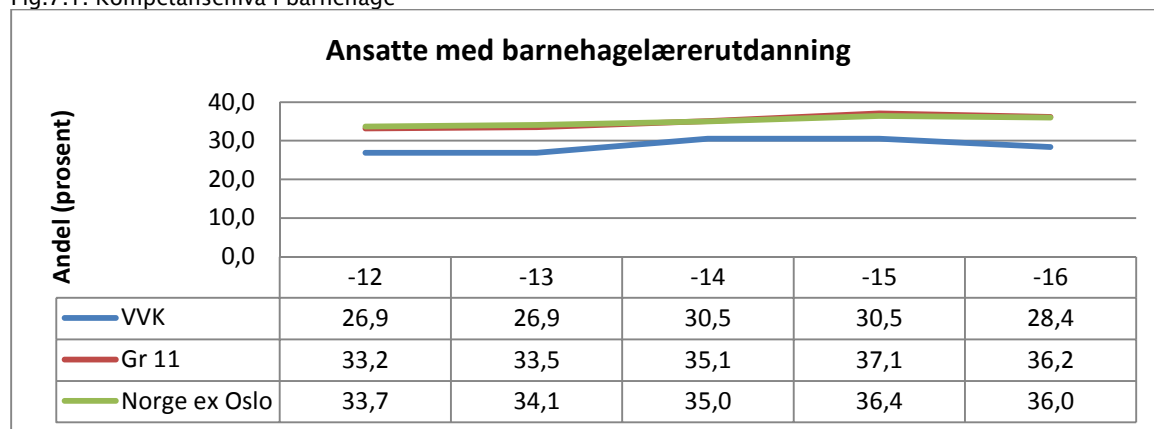
Kompetanse

For å levere gode tjenester trengs det medarbeidere med riktig kompetanse. Hva som er riktig kompetanse er stadig i utvikling. Brukernes behov og forventninger endrer seg, fagene er i utvikling, og statens krav til hva kommunene skal levere blir økt. Dette gjør at vi både må lykkes i å rekruttere personell, og vi må sammen med de som er ansatt utvikle deres kompetanse.

På en del områder sliter kommunen med å få rekruttert fagpersonell. Et eksempel er innenfor barnehage, der andelen førskolelærere er tydelig lavere i Vestvågøy.

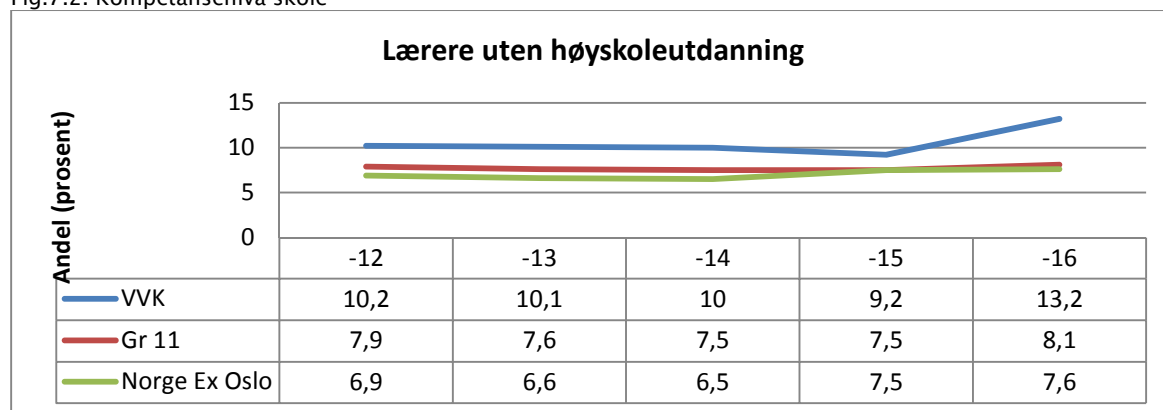
Oversikten er sum for både private og kommunale barnehager. Problemstillingen her er sammensatt (bl.a. ift dispensasjoner og tilskuddsregelverk), men skal vi framover levere gode barnehagetjenester så er vi avhengig av å øke kompetansenivået.

Fig.7.1. Kompetansenivå i barnehage

Et annet eksempel er innenfor skolesektoren. Der er andelen lærere uten høyskoleutdanning slik:

Fig.7.2. Kompetansenivå skole

De senere år har en ved skolestart hatt tilsatt kvalifiserte lærere i over 95% av de faste stillingene. Men: statistikken tar også med vikarer, og i kortere vikariat er det svært vanskelig å få inn personer med lærerutdanning. Det samme ser vi innenfor omsorgssektoren: om en sykepleier er borte, så er ofte vikaren en omsorgsarbeider, og om en omsorgsarbeider har fravær så er vikaren en assistent.

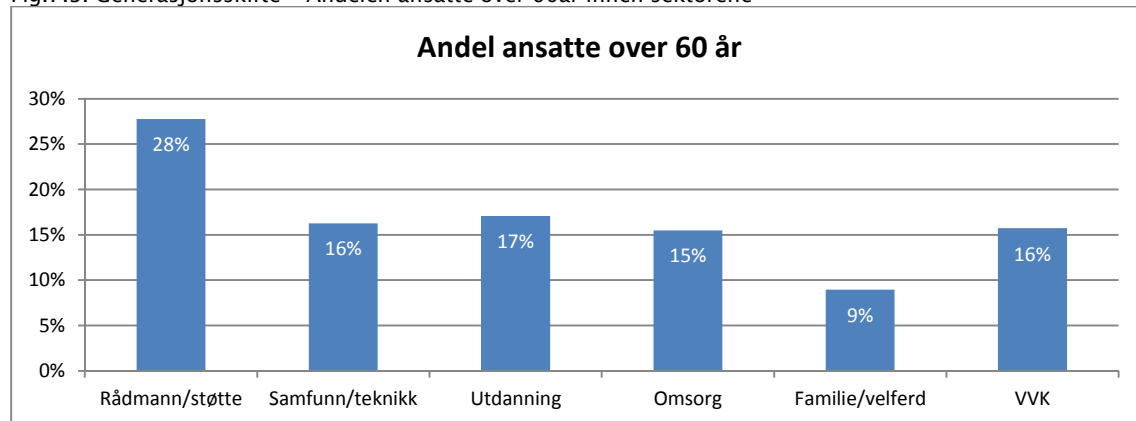
Staten setter også krav til hvilken kompetanse kommunen skal ha, ofte knyttet til overføring av oppgaver. Noen eksempler på dette:

- I forbindelse med samhandlingsreformen og primærhelsemeldingen er det krav om at kommunen skal ha psykolog, og fra 2020 også klinisk ergoterapeut. Her må vi både rekruttere fagpersonell, og finne en fornuftig organisering der kompetansen blir brukt nært brukerne, og i et godt tverrfaglig samarbeid med den øvrige tjenesten.
- I forslag til ny barnevernlov og kvalitets- og strukturereform foreslått nye krav til kommunalt barnevern, og det legges opp til bred kompetanseheving på ansatte i barnevernstjenesten.
- Innenfor skolesektoren foreslås det nå at lærere må ha minimum en årsenhet i et fag for å undervise i dette. Det vil sette store krav til både rekruttering og etterutdanning, i tillegg til at det vil gi utfordringer for de mindre skolene.

Rekruttere og beholde medarbeidere

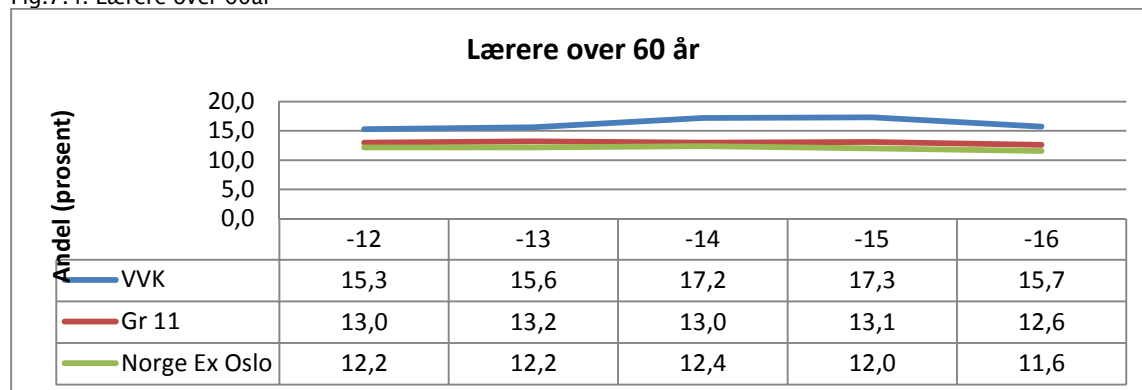
Kommunen må hele tiden arbeide for å rekruttere inn motiverte og kompetente medarbeidere. Vestvågøy har i tillegg en sammensetning av arbeidstakere der en nå framover vil ha et «generasjonsskifte» innenfor flere sektorer.

Fig.7.3. Generasjonsskifte – Andelen ansatte over 60år innen sektorene

Vi har kun sammenlikningstall med andre kommuner innen skolesektoren, og den viser at andelen lærere over 60 år er større enn i andre kommuner. Ansatte med lang fartstid og erfaring er ressurs, men er samtidig en utfordring ift rekruttering.

Fig.7.4. Lærere over 60år

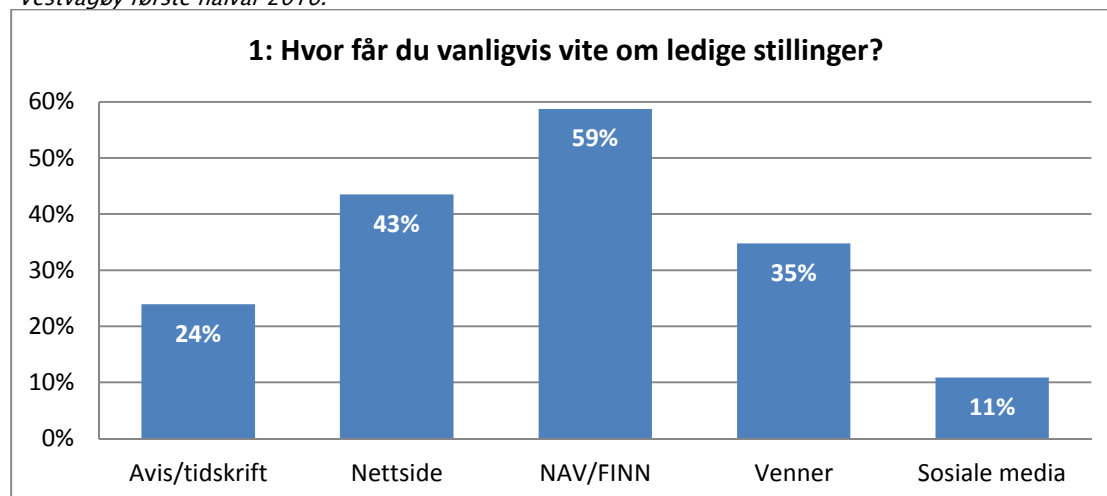

Rekruttering og «velkommen om bord»

Konkurransen om rekruttering av dyktige medarbeidere med riktig kompetanse blir stadig skarpere. Dette krever blant annet at kommunen må framstå som en profesjonell og attraktiv arbeidsgiver blant annet ved å sette seg inn i unge kandidaters preferanser og forventninger til jobb hos oss – slik de framstår nå, disse er i endring. Vi ser en tendens til at nyansatte med viktig kompetanse forsvinner ut igjen etter til dels kort tid i jobb på grunn av en dårlig introduksjons-/innfasingsprosess. Dette er en ny utfordring i rekrutteringsarbeidet og som må ha høyt fokus videre.

Vi vet at «velkommen ombordprosessen» ofte er den mest kritiske faktoren i en arbeidstakers vurdering av ny stilling og arbeidsplass. Dette er også en faktor som viser seg å ha en langvarig effekt på engasjement, prestasjon og lojalitet. Unge og nyutdannede ønsker seg til solide fagmiljøer, vektlegger spennende arbeidsoppgaver, muligheter for faglig utvikling, karrieremuligheter og godt arbeidsmiljø.

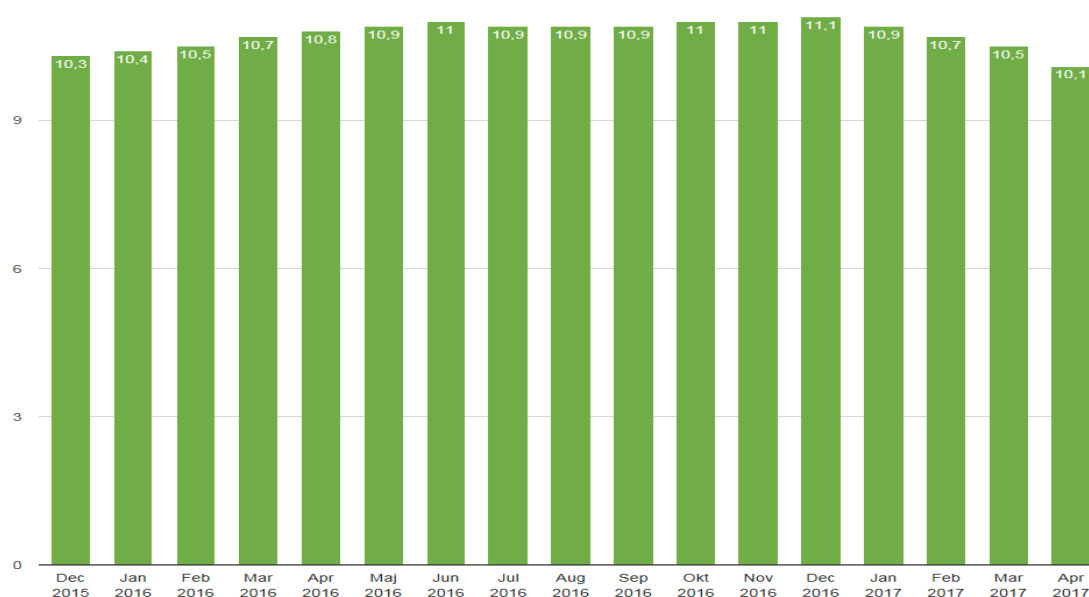
Fig.7.5. Ledig stilling – Hvor fant du den? Svar fra 80 søkere som hadde vært til intervju på stilling i Vestvågøy første halvår 2016.

Sykefravær/nærvær

Sykefraværet i kommunen er for høyt. Ser en på utvikling i sykefravær for siste 12 måneder (glidende gjennomsnitt) så viser den at en gikk ut av 2016 med et sykefravær på 11,1%. Utover i 2017 så har det gått noe ned, og ligger på 10,1%. Uansett så er dette høyt, og over det som andre kommuner har.

Fig.7.6. Sykefravær Vestvågøy siste 12 mnd

Et så høyt fravær er utfordrende på flere måter:

- Det reduserer kvalitet på tjenestene til brukerne
- Det er en belastning på de ansatte som er på jobb, gjennom at de må dekke opp for andre, og lære opp vikarer.
- Det binder opp ressursene til lederne, knyttet til oppfølging og til innleie av vikar
- Det belaster økonomien.

En viktig strategi for å møte flere av utfordringene ovenfor er å utvikle heltidskultur, der heltidsstilling skal være hovedregel.

Utfordringer rekruttere, utvikle og beholde medarbeidere:

- Rekruttere og utvikle modige ledere, og utvikle kultur for ledelse
- Rekruttere og utvikle ansatte med god kompetanse, som kan yte tjenester i tråd med utviklingen i brukernes behov, faglige standarder og statlige krav
- Rekruttere og beholde ansatte, med en god alderssammensetning i gruppen av ansatte
- Redusere sykefravær / øke nærvær, slik at en kan gi brukerne tjenester med best mulig kvalitet

Hovedutfordring 2 – Evnen til utvikling og nyskaping.

Utvikle tjenestene

Kommunen står overfor mange velferdsutfordringer, det handler både om nivå på tjenestene organisering av tjenestene, oppgaveutforming og hvordan medarbeiderne kan løse oppgavene på nye måter. Dette gjelder både internt på arbeidsplassen og i samspill med omgivelsene.

Nyskaping i tjenesteutvikling og oppgaveløsning har betydning for hvordan kommunen utøver arbeidsgiverrollen og forventninger til ledere og medarbeider. Endringer i kompetanse og ferdigheter må utvikles. Like viktig vil også nye arbeidsmetoder vil endringer i samarbeidsformer være. Det vil være viktig å utvikle en forbedringskultur som stimulerer til endring og fornying gjennom utvikling av medarbeiderskap. Innovasjon i arbeidsgiverpolitikken vil være viktig for å oppnå tjenesteutvikling.

Det økende behovet for velferdstjenester kan medføre at kommunen må samarbeide med andre, eller avgi oppgaver til andre aktører i markedet. Dette kan være i form av økt interkommunalt samarbeid, bruk av kompetanser og fagmiljøer på tvers av kommunen eller samarbeid med frivillige organisasjoner for å løse oppgaver.

Kontinuerlig forbedring – Lean

Kommunen vedtok i 2016 følgende mål for arbeidet med Kontinuerlig forbedring (Lean):

...vi ønsker fornøyde brukere...

...som mottar gode og tilpassede tjenester...

...fra engasjerte og dyktige medarbeidere...

En har utdannet egne prosessveiledere som bistår enhetene i innføringsprosjekter i denne arbeidsmetodikken. Dette er et langsiktig arbeid, som krever engasjement og kompetanse hos ledere og medarbeidere på alle nivåer. En ønsker å sette brukeren i sentrum, og i dialog med brukerne finne ut hvordan tjenestene skal utformes i framtida.

Organisering, samhandling og tverrfaglig samarbeid

Svært mange av de utfordringene kommunen står ovenfor krever at vi ikke tenker snevert innenfor eget fag/profesjon, eller innen egen avdeling/enhet/sector. Mange opplever at fokus på selvstendige resultatenheter går på bekostning av samarbeid. Fokus kan bli på «ditt bord» og mitt bord». Å få til forpliktende samhandling er derfor en stor utfordring.

Teknologi

Digitale tjenester gir nye muligheter og er en viktig utviklings- og endringsfaktor for Vestvågøy kommune mhp effektivitet, kvalitet og profesjonalitet. Teknologi må være en viktig faktor når helhetlige strategiske beslutninger skal tas i framtiden.

Bruk av teknologi innen kommunikasjon, informasjon og tjenesteyting er viktig:

- Det skal gi gode hjelpemidler for ansatte, slik at de kan bruke sin tid effektivt
- Det skal gi brukerne god service og tilgjengelige tjenester (døgnåpen forvaltning), der de både kan finne informasjon, sende inn søknader, følge saksgang, og få raskere svar
- Det skal gi mer bedre tjenester innen omsorg, med bruk av god velferdsteknologi
- Det skal gi elever en god digital kompetanse

Skal vi lykkes i dette må vi både ha kapasitet og kompetanse på IKT, og vi må ha fokus på gevinstrealisering. Medarbeidernes kompetanse i bruken av IKT er avgjørende for utvikling og effektivisering av forvaltning og tjenesteutvikling

Innkjøp og prosjektledelse

Handlingsplan for 2017 har blant annet følgende tiltak:

Profesjonalisere og effektivisere ny enhet for prosjektgjennomføring og innkjøp gjennom utarbeidelse av gode rutiner og kvalitets- og evalueringssystem (2017– 2020)

En ønsker å utarbeide en innkjøpsstrategi, dvs. en langsiktig plan for hvordan Vestvågøy kommune sine innkjøp skal styres. Det er ett overordnet mål for kommunen er å sørge for at alle anskaffelser gjennomføres kostnads effektivt og i henhold til lov, forskrift og politisk vedtatte retningslinjer. Som en del av denne vil en etablere innkjøpsavdeling som kan bygge opp, kontrollere, følge opp og formidle kunnskap og kompetanse på innkjøp i organisasjonen. En arbeider nå med en kartlegging av nåsituasjonen på innkjøp i kommunen.

Innenfor prosjektledelse har en nå samlet gjennomføring av prosjekter på vann/avløp, vei, havn og bygg i en felles avdeling. Det er et mål både å gjennomføre prosjekter innenfor gitte rammer, og forbedre omdømmet på dette området. For å nå dette er vi avhengige av:

- Strengere prioritering av investeringstiltak i budsjett og økonomiplan (styringsdokument), slik at det samsvarer med ressurser til gjennomføring av prosjektene
- Lukke etterslep på prosjektgjennomføring, spesielt gjelder dette innenfor vann og avløp.
- Rekruttere og beholde kvalifiserte medarbeidere på området.
- Involvering av aktuell prosjektleder i tidlig fase av prosjektene

Utfordringer utvikling og nyskaping:

- Bruke ny og tilpasset teknologi innen alle sektorer, og realisere gevinster knyttet til dette.
- Kontinuerlig forbedre kvaliteten på tjenestene til brukerne, og på kommuneorganisasjonen som helhet
- Skape kultur for forpliktende samhandling på tvers i kommunen
- Etablere og bygge opp funksjoner på innkjøp og prosjektledelse

9: Budsjett og økonomiplan

Kommuneproposisjonen for 2018

I Kommuneproposisjonen 2018 som ble framlagt fra Regjeringen i mai, skisseres flere utfordringer i framtidens kommune-Norge.

- Det samlede handlingsrommet i Statsbudsjettet i årene framover er usikkert, men det vil være mindre enn i årene vi har bak oss.
- Antall eldre vil øke kraftig allerede fra 2020. Den demografiske utviklingen gjør at det i framtiden vil koste kommunesektoren flere milliarder å opprettholde det samme tjenestetilbudet innen blant annet barnehage, skole og eldreomsorg.
- Dersom det kommunale tjenestetilbudet skal kunne styrkes i årene framover, i takt med demografiske endringer, må kommunene **fornye, forenkle og forbedre** sine tjenester.
- Effektive tjenester, god økonomistyring og planlegging er helt sentralt for å utnytte ressursene til beste for innbyggerne.

Inntektsrammene for 2018

- Regjeringen legger opp til en realvekst i kommunesektorens samlede inntekter i 2018 på mellom 4,3 og 5,3mrd kroner
- Det legges opp til en vekst i frie inntekter på mellom 3,8 og 4,3mrd kroner. Dette tilsvarer en realvekst i frie inntekter på mellom 1,1 og 1,2%
- Prioriterte områder innenfor frie inntekter:
 - 300 mill. kroner begrunnet med opptrappingsplan for rusfeltet
 - 200 mill. kroner begrunnet med forebyggende tiltak for barn
 - 200 mill. kroner begrunnet med tidlig innsats i barnehage og skole

Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) har foretatt beregninger som indikerer at kommunesektoren kan få **merutgifter i 2018** på om lag 2,7mrd kroner knyttet til den demografiske utviklingen. Store deler av dette må dekkes innenfor de frie inntektene.

Tab.9.1. Utviklingen i frie inntekter, demografi, mv kan vises slik (alle tall i mill/kr)

År	Vekst frie inntekter	Demografi/pensjon	Handlingsrom, fratrullet pensjon/demografi	Satsinger innenfor vekst i frie inntekter	Handlingsrom fra-trukket pensjon/demografi og satsninger
2011	2750	2700	50	0	50
2012	3750	3500	250	400	-150
2013	5000	4400	600	0	600
2014	5480	4550	930	987	-57
2015	4400	2600	1800	700	1100
2016	4700	2600	2100	1200	900
2017	4075	2950	1125	800	325
2018	3800-4300	2550	1250-1750	800	450-950

Kilde:

Ut fra forventet folketall viser beregninger at **Vestvågøy vil vi få en økning** i rammetilskudd (skatt og rammetilskudd, inklusive skatteutjevning) fra 2017 til 2018 på **12,4 mill. kroner**, noe som utgjør en økning på 2 %. Da holder vi lønns- og prisvekst utenom beregningen.

Handlingsregler for Vestvågøy kommune

Vestvågøy kommune har som mål å ha en sunn økonomi som gir handlingsrom. En av målsetningene i omstillingsprosjektet omhandlet økonomiske mål og var formulert som:

«En sunn kommuneøkonomi, med minimum 3 % driftsoverskudd og likviditet som ikke krever kassakreditt».

Figur 9.1. Illustrerer hvordan få til en god økonomistyring opp mot langsiktig balanse. Den viser på en enkel måte hvordan vi bør jobbe i budsjettssammenheng for å oppnå en god økonomistyring på lang sikt.

		Tidshorisont	
		Kort	Lang
Perspektiv	Ovenfra og ned	Yo-Yo	Langsiktig balanse
	Nedenfra og opp	Permanent krise	Lav handlefrihet

Kilde:

Budsjettering kan enten ha et «ovenfra- og ned»-perspektiv. Da tar en utgangspunkt i hvilke ressurser kommunen har, trekker ut nødvendige avsetninger, og fordeler utfra det rammene ut på sektorer/enheter. Eller en kan ha et «nedenfra- og opp»-perspektiv. Da ser en på hva den enkelte enhet trenger, summerer opp på sektornivå, og sitter igjen med et «gap» som må dekkes inn.

Målet er å få til en budsjettering som går «ovenfra- og ned», og der en i tillegg har et langsiktig perspektiv. Først da kan en få langsiktig balanse. Skal Vestvågøy unngå en «Yo-yo»-økonomi, så må den langsiktige tenkingen mere inn.

I forbindelse med planlegging av budsjett for 2018, og handlingsprogram for 2018–2021 bør det vurderes å innføre **handlingsregler** som skal bidra til at kommunens økonomiske situasjon styrkes og handlingsrommet økes. Handlingsregler bør fokusere på tre sentrale elementer:

- Frie økonomiske reserver (disposisjonsfond)
- Lånegjeld
- Årlig driftsresultat

Rådmannen foreslår følgende på disse tre:

Frie økonomiske reserver

Kommunens økonomiske evne til å takle uforutsette hendelser vil i stor grad avhenge av frie økonomiske reserver som kommunen har til rådighet. Per 31.12.16 har kommunen et disposisjonsfond til rådighet med kr. 41 mill. kr. (inkl. mindreforbruk 2016). Mange kommuner anser at disposisjonsfond bør ligge rundt 10 % av omsetningen. Det vil for Vestvågøy kommune utgjøre ca. 90 mill. kr. Vi anser dette som en god målsetning, og bør ha som mål at vi i løpet av handlingsperioden 2018–2021 skal ha bygd opp fonds tilsvarende denne størrelsen.

Handlingsregel nr. 1:

- Disposisjonsfond skal utgjøre minimum 10 % av brutto driftsinntekter
- Det er en målsetning at dette skal oppnås i løpet av kommende planperiode (2018–2021)

Lånegjeld

Høy lånegjeld gjør kommunen sårbar for renteøkninger, og kommune-Norge har hatt en betydelig gjeldsvekst de siste årene. Selv om vi bruker rentebinding for å redusere renterisiko vil betjening av lånegjeld legge beslag på betydelige midler i driftsbudsjettet og dermed redusere kommunens handlingsrom. Analyser fra KS viser at kommuner med høy lånegjeld har begrenset økonomisk handlingsrom.

Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter er et mye brukt nøkkeltall. For Vestvågøy utgjør samlet lånegjeld per 31.12.16 kr. 740 mill. Dersom vi ser bort fra videreformidlingslån, utgjør kommunens lånegjeld kr. 580 mill. kr. Dette er 59,8 % av brutto driftsinntekter. Kommunen ligger under landsgjennomsnittet. Med planlagte investeringer i gjeldende handlingsplan vil denne andelen øke de kommende årene. Samlet lånegjeld har økt med 6,7 % fra 2013 til 2016.

Tab.9.1. Lånegjeld – Vestvågøy kommune

Tall i mill. kr	2013	2014	2015	2016
Samlet gjeld	694,6	689,4	741,3	740,8
Herav videreformidlingslån	144,9	160,6	172,8	168,4
Herav øvrige lån	549,9	528,8	569,6	572,4

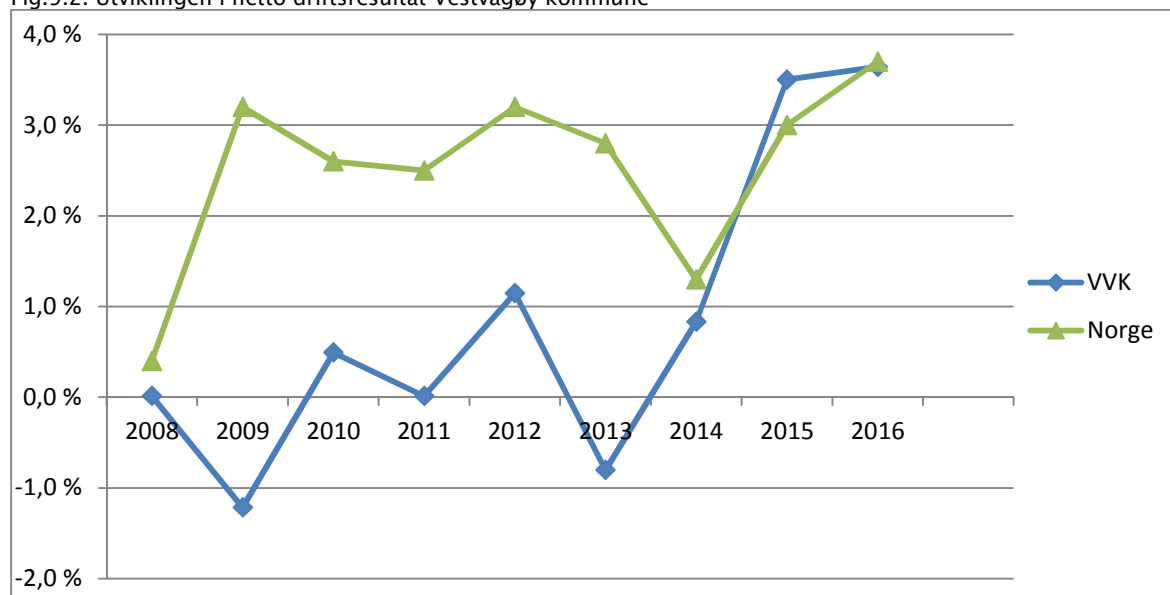
Handlingsregel nr. 2:

- Lånegjeld, fratrasket selvkostområder og videreformidlingslån, skal utgjøre maksimalt 70 % av brutto driftsinntekter
- Det skal hvert år avsettes egenfinansiering av investeringer i tillegg til minimumsavdrag på minimum 10 % av netto investeringer. Dette gjelder ordinære investeringer samt investeringer til kirkelige formål. Investeringer til vann og avløp er selvfinansierende og holdes utenom.
- For 2017 ville en slik egenfinansiering utgjøre omtrent 8 mill. kr. i henhold til investeringsbudsjettet

Årlig driftsresultat

Økonomisk handlingsrom skapes først og fremst gjennom årlige driftsoverskudd. Disse kan avsettes som reserve, inngå som egenfinansiering av investeringer eller brukes på nye tiltak. Netto driftsresultat viser hvor mye som kan disponeres til avsetninger og investeringer etter at driftsutgifter, renter og avdrag er betalt. De siste to års regnskap viser gode driftsresultater. Dette har gjort det mulig for kommunen å bygge opp fond raskere enn tidligere antatt. I årsbudsjettet for 2017 utgjør avsetning til netto driftsresultat 12 mill. eller 1,3 % av driftsinntektene. Dette er lavere enn resultatet siste årene.

Fig.9.2. Utviklingen i netto driftsresultat Vestvågøy kommune

Vi ser at vi fremdeles har utfordringer å holde driftsutgiftene på et nivå som er tilpasset inntektene, og trenger å jobbe målrettet for å finne et passende nivå på tjenestene vi leverer.

TBU (teknisk beregningsgrunnlag for kommunal og fylkeskommunal økonomi) anbefaler i dag et netto driftsresultat i kommunesektoren på minimum 1,75 % av driftsinntektene. Målsetningen i omstillingsprosjektet var 3 %, men det er kanskje noe høyt sett opp mot øvrige målsetninger om egenkapital til investeringer samt nasjonal anbefaling. Vi ser for oss at en målsetning med ca. 2 % driftsresultat vil være en passende målsetning for oss. For 2017 utgjør dette ca. 15 mill. kr.

Handlingsregel nr. 3:

- Netto driftsresultat skal i økonomiplanperioden 2018–2021 utgjøre minimum 1,75 % av driftsinntektene

Oppsummert

Det er utfordrende for organisasjonen å jobbe med økonomisk planlegging i et langsiktig perspektiv. Med overordnet planverk, klare strategiske valg, gode handlingsregler og langsiktig planlegging vil vi kunne få til en langt mer solid økonomisk plattform og øke kommunens handlingsrom.